

Een ongehoorde uitdaging

Dilemma's van professionals in de aanpak van huiselijk geweld
en kindermishandeling

Voorwoord

Acht maanden geleden startte dit onderzoek. Uniek in zijn soort, omdat het zich richtte op het voorliggend veld in Zuidoost-Brabant. En hoewel het landelijke actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis* de focus heeft op de pijler 'stoppen en duurzaam oplossen', bleek uit de praktijk juist dat het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling als een groot dilemma wordt ervaren. Dus koos ik een ander pad en ging vanuit de pijler 'eerder en beter in beeld' op zoek naar de onderliggende oorzaken van deze dilemma's. Want hoe eerder de problematiek in beeld is hoe minder intensief op *stoppen en duurzaam oplossen* ingezet hoeft te worden, zo is de overtuiging.

Ruim 500 zeer betrokken en bevlogen professionals reageerden op de oproep deel te nemen aan deze studie. Een overweldigend hoog aantal. Al deze professionals gaven mij een kijkje in de veelzijdigheid en complexiteit van hun beroepspraktijk. Zij waren eerlijk en oprecht over de dilemma's en moeilijkheden van het vak, en wat dat met hen als professional doet. Het was inspirerend om te zien hoe zij hun angst in lef vertaalden en daarmee de moed vonden om hun professionele én persoonlijke kwetsbaarheid te tonen. Ze vertrouwden mij hun eigen ervaringen toe, ook wanneer ze daar soms zelf niet trots op waren.

En het kunnen tonen van deze **moed**, dat is nou net de kern van het onderzoek gebleken. Deze studie is een blijk van waardering en steuntje in de rug voor alle professionals in Zuidoost-Brabant en ver daarbuiten. Want jullie zijn zó belangrijk en jullie uitdagingen zó ongehoord.

Dus ik ben blij dat jij dit rapport hebt opengeslagen. Want daarmee geef je gehoor aan een ongehoorde uitdaging. En dat is misschien wel de eerste stap naar een oplossingsrichting. Gehoor geven. Ik hoop dat dit onderzoek nieuw licht schijnt op een ongehoorde uitdaging. Het is tijd.

Janne Swinkels
Helmond, 6 december 2020

Inhoudsopgave

Introductie	1
Wetgeving & begripsbepaling	3
1. Bezien, bezinnen, beslissen	4
◦ Determinanten van gedrag	7
◦ Vaardigheden & barrières	7
◦ Geanticiperde spijt & morele verplichting	8
2. Methode	10
◦ Procedure	10
◦ Participanten	11
◦ Meetinstrumenten	12
◦ Data-analyse	12
◦ Anonimiteit	12
3. Resultaten	13
◦ Microniveau (het individu)	14
◦ Mesoniveau (de context)	17
◦ Macroniveau (het systeem)	19
4. Conclusie en een blik vooruit	25
5. Aanbevelingen	30
6. Bijlagen	37
◦ Uitgebreide toelichting ASE-model	37
◦ Interviewvignetten	39
▪ Kinderopvang	39
▪ Primair onderwijs	40
▪ Voortgezet onderwijs	41
▪ Lokale teams	42
▪ Jeugdgezondheidszorg	43
▪ Huisarts en praktijkondersteuners	44

Introductie

Een kind heeft het recht op bescherming tegen huiselijk geweld en kindermishandeling. Allereerst zijn ouders verantwoordelijk voor de veiligheid van hun kind, maar de overheid moet ondersteunen en – indien nodig – ingrijpen wanneer sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Verenigde Naties, 1989) stelt in artikel 19 hierover het volgende:

“De Staten nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.”

Ondanks bovenstaande zijn huiselijk geweld en kindermishandeling in omvang en impact nog altijd één van de grootste geweldsvraagstukken van de Nederlandse samenleving. Want niet op straat, niet op school, maar thuis heeft een kind de grootste kans om met geweld of mishandeling in aanraking te komen. Jaarlijks krijgen naar schatting zo'n 119.000 kinderen in Nederland te maken met een vorm van huiselijk geweld of kindermishandeling (Alink et al., 2018). Het ervaren van geweld of mishandeling kan leiden tot een variëteit aan problemen, waaronder gedragsproblemen en psychische stoornissen (Brock & Kochanska, 2016; Stith et al., 2009). Naast veel individueel leed, resulteren deze problemen – onder andere door een toename van zorggebruik – ook in hoge kosten voor de maatschappij (Gilbert et al., 2009; Thielen et al., 2016)

De afgelopen decennia is men anders naar huiselijk geweld en kindermishandeling gaan kijken. De focus is daarbij steeds meer komen te liggen op het voorkomen van de problematiek. Het is niet langer een probleem dat zich enkel 'achter de voordeur' afspeelt, maar het is een probleem van ons allemaal. Het alom gedeelde gevoel van maatschappelijke urgentie om huiselijk geweld en kindermishandeling aan te pakken heeft geleid tot meer politieke aandacht voor de problematiek (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Ondanks deze toegenomen aandacht voor het onderwerp en de vele initiatieven die geïnitieerd zijn, blijft de prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland hoog (Alink et al., 2018).

Om de problematiek zoveel mogelijk tegen te gaan is het van belang dat de situaties waarin mogelijk sprake is van een vorm van huiselijk geweld of kindermishandeling eerder en beter in beeld komen (actieprogramma Geweld hoort nergens thuis, 2018). Hiervoor wordt in toenemende mate een beroep gedaan op professionals die met kinderen, jongeren en gezinnen werken. Van deze professionals wordt verwacht dat zij in staat zijn om de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling in een vroeg stadium op te merken en deze vermoedens bespreekbaar te maken. Dit geldt ook voor professionals die werkzaam zijn in het voorliggend veld. Het voorliggend veld behelst de vrij toegankelijke voorzieningen op het gebied van jeugdhulp, wmo en het medische domein, sport- en cultuurverenigingen, het onderwijs en de voorschoolse voorzieningen. Concreet voor deze professionals betekent dit dat zij de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling dienen te herkennen en vervolgens weten wat ze met deze signalen moeten doen. Uit eerdere onderzoeken (o.a. Albaek, Binder, & Milde, 2019) is echter gebleken dat het voor professionals niet mee valt om in te schatten of en in welke mate een (gezins)situatie onveilig is noch om – indien nodig – te handelen om de onveilige situatie te stoppen. Zij ervaren handelingsverlegenheid in de omgang met dergelijk complexe beroepssituaties (Dagan, Ben-Porat, & Itzhaky, 2016), met als gevolg dat huiselijk geweld en kindermishandeling vaak pas laat in beeld komen.

Om erachter te komen wat onderliggend is aan deze gevoelens van handelingsverlegenheid en wat professionals in het voorliggend veld nodig hebben om de problematiek tijdig te signaleren en bespreekbaar te maken, is in Zuidoost-Brabant een regionaal onderzoek uitgevoerd. Daarbij is onderzocht wat de onderliggende oorzaken voor het ervaren van deze handelingsverlegenheid zijn, om er zo achter te komen wat nodig is om de professionals te ondersteunen. Daaropvolgend is een advies gegeven aan de regionale werkgroep *Bespreken is Goud*, onderdeel van *Geweld hoort nergens thuis, ook niet in Zuidoost-Brabant*. Alles vanuit de ambitie om de problematiek eerder en beter in beeld te krijgen, waardoor er vroegtijdig hulp kan worden ingezet en het geweld kan worden gestopt of de duur ervan kan worden verminderd.

Dit rapport is het eindresultaat van acht maanden onderzoek. In totaal participeerden 518 professionals uit het voorliggend veld in de studie. Zij zijn allen werkzaam in het primair-, voorgezet- of speciaal onderwijs, de kinderopvang, de buitenschoolse opvang, de lokale teams, de jeugdgezondheidszorg of een huisartsenpraktijk in de regio. Alle respondenten vulden een enquête in en met 60 van hen is een verdiepend gesprek gevoerd om de oorzaken van handelingsverlegenheid verder te concretiseren. Uit alle 21 gemeenten participeerden professionals in het onderzoek, het betreft de volgende gemeenten in Zuidoost-Brabant: Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.

Dit onderzoek is onderdeel van het regionaal uitvoeringsplan 'Geweld hoort nergens thuis, ook niet in Zuidoost-Brabant' dat geïnitieerd is vanuit de 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant.

Wetgeving en begripsbepaling

In Nederland zijn verschillende organisaties verantwoordelijk voor en belast met bepaalde onderdelen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het gaat daarbij om het zien van de allereerste signalen tot aan eventueel forensisch ingrijpen. Vele nationale wet- en regelgevingen als ook internationale verdragen liggen hieraan ten grondslag. Voor het gehele palet geldt echter dat alle betrokken partijen gehouden zijn aan het adagium 'één gezin, één plan, één regisseur'. Samenwerken is daarbij vanzelfsprekend een vereiste.

Het gedachtegoed hierachter is dat er zoveel mogelijk naar het systeem als geheel gekeken wordt om situaties van onveiligheid in beeld te krijgen alsmede om duurzame veiligheid te bewerkstelligen en te borgen. Partijen moeten samenwerken om tot een sluitende aanpak te komen. In Nederland kennen we dit als de zogenoemde ketensamenwerking. Kenmerkend voor deze vorm van samenwerking is dat partijen met elkaar samenwerken aan één overstijgend doel. Het betreft een structurele samenwerking tussen professionals of organisaties die samen één maatschappelijke opdracht hebben en gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen.

Voor de eenduidigheid en repliceerbaarheid van deze studie is er in dit onderzoek voor gekozen om de begripsbepalingen aan te houden zoals deze in Nederlandse wetgeving zijn opgenomen.

Huiselijk geweld

Lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door iemand uit de huiselijke kring (art. 1.1.1 Wet maatschappelijke ondersteuning, 2015).

Kindermishandeling

Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van een onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (art. 1.1 Jeugdwet, 2015).

Hoofdstuk 1

Bezien, bezinnen, beslissen

Professionals in het voorliggend veld hebben een grote verantwoordelijkheid in het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en moeten in hun dagelijkse werkzaamheden beslissingen nemen over dergelijk complexe opvoedingsvraagstukken (Friele et al., 2018). Het gaat daarbij bij uitstek om het nemen van een beslissing vanuit een vermoeden. Een vermoeden gebaseerd op een concreet signaal van geweld of mishandeling, maar vaak – en zo niet vaker – betreft het een vermoeden gebaseerd op onderbuikgevoel. Dergelijk ingewikkelde besluiten komen met hoge niveaus van verantwoordelijkheid, onder andere omdat zowel fout-negatieve als fout-positieve beoordelingen potentieel desastreuze gevolgen kunnen hebben voor het kind, het gezin en de professional zelf (Gilbert et al., 2009). Het proces van besluitvorming wordt door veel professionals ervaren als iets wat zij als individu moeten doen. Er is weliswaar veel intern overleg met collega's, maar in het nemen van de beslissing voelt de professional zich vaak alleen staan (Spierts & Verweij, 2020). Eerdere onderzoeken hebben getoond dat gevoelens van onzekerheid kunnen ontstaan als gevolg van de verantwoordelijkheid die professionals in het voorliggend veld ervaren en dat deze gevoelens een primaire rol spelen in hun verdere handelen (Lees, 2016; Sigad, Beker, Lev-Wiesel, & Eisikovits, 2019). Het gevolg hiervan is dat professionals gevoelens van handelingsverlegenheid kunnen ervaren.

“Er wordt gesproken over handelingsverlegenheid wanneer een professional – ondanks zorgen of signalen – niet handelt of niet weet hoe te handelen. Handelingsverlegenheid ontstaat uit een onvermogen om op het juiste moment adequaat te handelen en komt vaak voort uit aarzelingen of twijfels bij de professional zelf (Bruining & Uytendaal, 2011; Van der Meer, 2010).”

Dat professionals gevoelens van handelingsverlegenheid ervaren is geen nieuwe constatering. Vele onderzoeken hebben hier eerder al op gewezen (Konijnendijk, Boere-Boonekamp, & Haasnoot-Smallegange, & Need, 2014; O'Malley, Kelly, & Cheng, 2013). Vanzelfsprekend is ook geprobeerd daar iets aan te doen, onder andere door professionals te verrijken met kennis, vaardigheden en instrumenten. De hoop daarbij was dat professionals zich minder handelingsverlegen zouden voelen. Voor zover bekend is hier slechts gedeeltelijk in geslaagd (Collins, Kim, Amodeo, 2010). Het huidige discours gaat er nog altijd vanuit dat gevoelens van onzekerheid afnemen wanneer er een toename is van kennis en vaardigheden, maar de vraag rijst of dit ook daadwerkelijk zo is (Forsner, Elvhage, Ewalds, Kvist, & Lützn, 2020). Kortom, komt de handelingsverlegenheid die door professionals wordt ervaren enkel voort uit een kennislacune en ontoereikende vaardigheden of is er meer aan de hand?

Eerder onderzoek suggereert dat het ervaren van handelingsverlegenheid wordt beïnvloed door proximale en distale factoren op cognitief gebied (o.a. attitudes, sociale steun en eigen-effectiviteitsverwachting) en op affectief gebied (o.a. persoonlijke overtuigingen en morele verplichtingen). Over het algemeen kan gesteld worden dat hoe meer aan de voorgenoemde factoren voldaan wordt, hoe handelingsvaardiger professionals zich voelen. Daarentegen kunnen ontoereikendheden op een of meerdere van deze gebieden juist bijdragen aan het ervaren van gevoelens van onzekerheid in het professionele handelen (Konijnendijk et al., 2014), wat een verlamme uitwerking op professionals kan hebben. Zo is uit onderzoek bijvoorbeeld gebleken dat professionals die een ondersteunende sociale omgeving ervaren eerder bereid zijn een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bespreekbaar te maken. Het openlijk met collega's kunnen bespreken van een vermoeden draagt bij aan de bereidheid om vervolgens actie te ondernemen terwijl deze bereidheid juist afneemt wanneer professionals zich niet gesteund voelen (Banks & Williams, 2005).

Naast factoren op cognitief gebied, lijken ook factoren op affectief gebied van invloed te zijn op de ervaren handelingsverlegenheid van professionals. Het gaat dan onder andere om de persoonlijke overtuigingen van professionals als ook om de morele verplichtingen die zij hebben. De keuzes waar professionals in het voorliggend veld voor komen te staan betreffen vaak morele dilemma's waar zij besluiten over moeten nemen. Een dergelijk moreel dilemma kenmerkt zich door onzekerheid over de vraag welke beslissing op dat moment genomen moet worden (Osswald, Greitenmeyer, Fischer, & Frey, 2010). Het gaat daarbij per definitie om een situatie waarin verschillende principes en belangen tegenover elkaar staan (Banks & Williams, 2005).

Met betrekking tot het bespreekbaar maken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling ervaren professionals in het voorliggend veld bijvoorbeeld onzekerheid over de vraag of het gerechtvaardigd is om in te grijpen in de privésfeer van het gezin. Ook wanneer je als professional niet zeker weet of de situatie erop vooruit zal gaan wanneer je besluit in te grijpen (Sigad et al., 2019).

Daarnaast blijkt uit verschillende onderzoeken dat onder professionals de angst leeft dat zij door in te grijpen juist meer schade berokkenen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de angst de vertrouwensband met het kind of zijn of haar ouders te schaden (o.a. Blackstock, 2011), maar ook om de onzekerheid of ze wel iets ter verbetering kunnen bieden wanneer ze ingrijpen (Lees, 2016). Tot slot ervaren professionals grote maatschappelijke druk om geen fouten te mogen maken in hun handelen en hebben zij vaak het gevoel er alleen voor te staan en als individu de verantwoordelijkheid voor een juiste uitkomst te dragen (Spierts & Verweij, 2020).

De omgang met dergelijke morele dilemma's vraagt om professionele moed. Professionele moed wordt omschreven als het vermogen van een professional om angst te overwinnen en op te komen voor bepaalde kernwaarden. Het is de bereidheid om je als professional uit te spreken en datgene te doen wat moreel juist is (Blackstock, 2011; Oswald et al., 2010). Moed is het omzetten van principes naar acties en stelt professionals in staat om morele dilemma's zelfverzekerd en standvastig toe te geven en aan te gaan (Jordan, Mullen, & Murnighan, 2011). Moed behelst hier dus het vermogen om op te komen voor het 'juiste' of om het 'juiste' te doen, ook wanneer daar mogelijk een negatief gevolg aan vastzit (Kidder, 2003). Professionele moed is nauw verweven met het concept lef. Aangenomen wordt dat moet pas kan floreren wanneer er ook een zekere mate van lef aanwezig is.

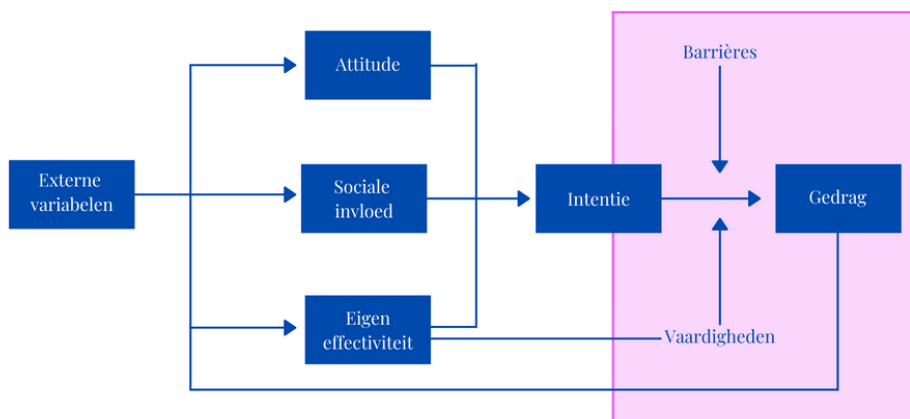
“Lef is angst voelen en besluiten dat iets anders toch belangrijker is. Er is een groter doel dat zwaarder weegt dan de angst: de beloning van straks datgene doen wat je nu vermijdt. Dat doel geeft je kracht. Bang zijn is inherent aan het leven, het hoort erbij. Je kunt jouw angst hooguit minder sturend maken. Dan voel je de angst nog steeds maar je wordt er niet meer door overspoeld (Van Voorst, 2020).”

Het kunnen tonen van lef en professionele moed lijken dus een belangrijke rol te spelen in de afweging die door een professional wordt gemaakt en het uiteindelijke besluit om tot actie over te gaan (Gertsen, Schaap, & Bakker, 2017; Juujärvi, Kallunki, & Luostari, 2020). Met betrekking tot huiselijk geweld en kindermishandeling wordt aangenomen dat professionals in het voorliggend veld lef en professionele moed nodig hebben om op een constructieve manier om te kunnen gaan met de morele dilemma's waar zij mee in aanraking komen (McCarthy, Imboden, Shdaimah, & Forrester, 2020). Gedrag van een professional ontstaat dus niet zomaar, zeker niet wanneer het gedrag betreft dat grote implicaties kan hebben voor een ander. Gedrag ontstaat uit een complex samenspel van verschillende variabelen en gedragsdeterminanten (Brug, Van Assema, & Lechner, 2016). In deze studie zoomen we nader in op welke variabelen een rol spelen in het signaleren en bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling als ook hoe de concepten lef en professionele moed zich hiertoe verhouden. Daarbij wordt gekeken naar de professional als individu, als ook naar de professional in verhouding tot de systemen.

Determinanten van gedrag

Het Attitude, Sociale invloed en Eigen-effectiviteitsverwachting-model [ASE-model] (zie figuur 1) stelt dat gedrag een uiting is van iemands intentie, capaciteiten en overtuigingen (De Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988). Vaardigheden, zoals het kunnen plannen van specifieke acties om het gewenste gedrag te bereiken en feitelijke vaardigheden, vergroten de kans om een gedragsintentie om te zetten in het daadwerkelijke gedrag. Echter kunnen persoonlijke en institutionele barrières, ondanks een juiste gedragsintentie, de kans op het uiteindelijke gedrag verkleinen. De gedragsintentie van een professional wordt beïnvloed door drie belangrijke gedragsdeterminanten, namelijk: iemands attitudes, de sociale invloeden en de eigen-effectiviteitsverwachting (Brug et al., 2016).

Voor dit onderzoek is aangenomen dat professionals in het voorliggend veld vanuit de juiste gedragsintentie handelen. Oftewel, professionals hebben allen de intentie om huiselijk geweld en kindermishandeling in een vroeg stadium te signaleren en bespreekbaar te maken. Ondanks deze juiste gedragsintentie blijven de meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling achter. Dit lijkt te duiden op bepaalde vaardigheden en barrières die - zoals hierboven beschreven - iemands uiteindelijke gedrag kunnen beïnvloeden. De focus in dit onderzoek zal daarom liggen op het tweede deel van het ASE-model, namelijk de fase tussen de gedragsintentie en het daadwerkelijke gedrag. Waar lopen professionals in het voorliggend veld tegenaan waardoor het hen, ondanks de juiste intentie, niet lukt om gedrag tot uiting te laten komen?

Figuur 1. Schematische weergave ASE-model (De Vries, 1988).

Vaardigheden & barrières

Zoals eerder genoemd wordt de relatie tussen de gedragsintentie en het daadwerkelijke gedrag beïnvloed door enerzijds de vaardigheden van een professional en anderzijds de barrières die ervaren worden ten aanzien van het uit te voeren gedrag (Ajzen, 1991). Welke vaardigheden nodig zijn kan per situatie verschillen en is deels afhankelijk van het gedrag dat in die specifieke situatie vereist is. In relatie tot het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling kan gedacht worden aan bepaalde signalerings- en gespreksvaardigheden, maar ook aan samenwerkingsvaardigheden en het vermogen tot zelfreflectie.

Naast vaardigheden hebben vele studies barrières getoond in het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling (Forsner, Elvhage, Ewalds-Kvist, & Lützén, 2020; Lees, 2016). Het gaat daarbij zowel om individuele barrières (o.a. ontoereikende kennis, gebrek aan vertrouwen) als ook contextuele barrières (o.a. gebrek aan onderling vertrouwen, moeizaam verlopende samenwerking) en systemische barrières (o.a. wet- en regelgeving, inrichting zorgsysteem) die belemmerend zijn voor het bespreekbaar maken van huiselijk geweld of kindermishandeling (Fraser, Mathews, Walsh, Chen, & Dunne, 2010; Richardson, 2007; Rumping, Boendermaker, & De Ruyter, 2019). Concluderend kan gesteld worden dat gedrag van een professional niet zomaar ontstaat, zeker niet wanneer het gedrag betreft dat grote implicaties kan hebben.

Geanticiperde spijt & morele verplichting

Een veelgehoorde kritiek op het ASE-model is dat de nadruk te veel ligt op de proximale determinanten attitude, sociale invloed en eigen-effectiviteitsverwachting, waardoor er weinig aandacht is voor de meer morele, ethische en affectieve determinanten die het gedrag van professionals eveneens beïnvloeden (Conner & Sparks, 2015). Ook in het voorliggend veld lijken deze determinanten een belangrijke rol te spelen, ook gezien vanuit de eerdere onderzoeken die hebben getoond dat de complexe morele dilemma's waar professionals mee in aanraking komen van invloed zijn op hun handelen (Forsner et al., 2020). Daarom is in deze studie expliciet aandacht besteed aan deze determinanten.

De determinant geanticiperde spijt heeft betrekking op gevoelens van spijt of schuld die professionals kunnen ervaren wanneer zij het nalaten bepaald gedrag uit te voeren. Concreter voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling zou dit kunnen betekenen dat een professional gevoelens van spijt ervaart wanneer hij of zij signalen van kindermishandeling heeft geobserveerd, maar hier vervolgens niets mee gedaan heeft. Wanneer een professional verwacht spijt te hebben door het na te laten te handelen, vergroot de kans dat hij of zij over zal gaan tot actie. Verschillende studies hebben de meerwaarde getoond van de affectieve gedragsdeterminant geanticiperde spijt in het verklaren van gedrag (Conner & Sparks, 2015; Sandberg & Conner, 2008).

De determinant geanticiperde spijt kan gebaseerd zijn op dan wel nauw samenhangen met de morele norm die door professionals wordt ervaren. Hiermee wordt bedoeld op de morele correctheid van gedrag, het ervaren van een professionele of persoonlijke verplichting om op een bepaalde manier te handelen. Uit onderzoek is gebleken dat gedragingen waar morele overwegingen een rol spelen, de morele norm sterk gerelateerd is aan de gedragsintentie en dat deze determinant ook hier – net zoals bij de geanticiperde spijt – een duidelijke meerwaarde in de gedragsverklaring heeft (Rivis, Sheeran, & Armitage, 2009). De samenhang tussen beide affectieve gedragsdeterminanten is daarmee duidelijk: wanneer een professional niet kan voldoen aan de – professionele of persoonlijke – morele norm, is de kans groot dat dit zal resulteren in spijtgevoelens (Brug et al., 2016).

Focus & doel onderzoek

De hoofdfocus van het onderzoek ligt op het achterhalen van de ervaren barrières en benodigde vaardigheden om tot het uiteindelijke gedrag te komen, waarbij de barrières uitgesplitst zullen worden naar individuele, contextuele en systemische. Daarin zal meegenomen worden hoe de concepten lef en professionele moed zich verhouden tot het ervaren van gevoelens van handelingsverlegenheid. De ervaringen en behoeften van de professionals uit het voorliggend veld zullen middels een *emic* (insider) perspectief inzichtelijk worden gemaakt.

Het doel van het onderzoek is daarbij tweeledig. Ten eerste wordt getracht inzichtelijk te maken wat ten grondslag ligt aan de handelingsverlegenheid die professionals uit het voorliggend veld in Zuidoost-Brabant ervaren in het signaleren en bespreken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarop volgend zal tevens onderzocht worden wat deze professionals nodig hebben om vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld te krijgen. De onderzoeksvraag van deze studie luidt als volgt:

“Wat ligt ten grondslag aan de handelingsverlegenheid die door professionals in het voorliggend veld in Zuidoost-Brabant wordt ervaren in het signaleren en bespreken van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling en wat hebben zij nodig om de problematiek eerder en beter in beeld te krijgen?”

Hoofdstuk 2

De onderzoeksmethode

Procedure

Het nationale meerjarenprogramma *Geweld hoort nergens thuis* is in opdracht van het Ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) geïnitieerd. Het programma betreft de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Vanuit het landelijke programma zijn er 28 deelregio's aangewezen om het programma regionaal uit te voeren.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het regionale programma *Geweld hoort nergens thuis, ook niet in Zuidoost-Brabant* en geïnitieerd door de 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant. Binnen het programma viel de studie onder de werkgroep *Bespreken is Goud*, onderdeel van de actielijn 'Eerder en Beter in Beeld'. Om de validiteit van dit onderzoek te vergroten is gebruik gemaakt van twee dataverzamelmethodeën: een enquête en semigestructureerde interviews. De beschrijvende resultaten afkomstig van de enquête zijn verder uiteengezet met de rijke informatie uit de semigestructureerde interviews. Samen vormden zij de kern van het onderzoek.

De enquête is verspreid onder professionals uit het voorliggend veld in Zuidoost-Brabant. Organisaties in de regio zijn gevraagd de enquête intern verder te verspreiden. De respondenten hadden van 8 september tot en met 30 september 2020 de tijd om de enquête digitaal in te vullen. Een week voor de sluitingsdatum van de enquête hebben de organisaties een herinnering ontvangen. De verdiepende interviews zijn afgenomen in oktober en november 2020 en duurden allen ongeveer 60 minuten. In verband met de op dat moment geldende maatregelen rondom de COVID-19 pandemie zijn alle gesprekken digitaal afgenomen via Microsoft-Teams.

Participanten

Voor het werven van de participanten zijn professionals uit de kinderopvang, het primair onderwijs, het middelbaaronderwijs, de buitenschoolse opvang, de lokale teams van de 21 regio gemeenten, de huisartsen en praktijkondersteuners en de jeugdgezondheidszorg in Zuidoost-Brabant benaderd. De enquête is in totaal 518 keer volledig ingevuld. Daarnaast zijn 60 gesprekken met professionals uit het voorliggend veld gevoerd. Voorafgaand aan het voeren van de gesprekken is gekeken naar variatie in beroepsgroep van de respondenten. Bekijk tabel 1 voor een uiteenzetting van de respondentgroep.

Tabel 1.

Profiel professionals voorliggend veld

Enquête	<i>n</i> =518	Interviews	<i>n</i> =60
Opleidingsniveau		Opleidingsniveau	
mbo	65	mbo	4
hbo	395	hbo	52
wo	58	wo	4
Werkervaring (in jaren)		Werkervaring (in jaren)	
< 5 jaar	153	< 5 jaar	19
5 tot 10 jaar	91	5 tot 10 jaar	15
10 tot 15 jaar	105	10 tot 15 jaar	8
> 15 jaar	169	> 15 jaar	18
Beroepsgroep		Beroepsgroep	
Primair onderwijs	166	Primair onderwijs	11
Voortgezet onderwijs	74	Voortgezet onderwijs	8
Speciaal onderwijs (sbo, so en vso)	51	Speciaal onderwijs (sbo, so en vso)	12
Kinderopvang	67	Kinderopvang	-
Buitenschoolse opvang	11	Buitenschoolse opvang	1
Jeugdgezondheidszorg	50	Jeugdgezondheidszorg	10
Gemeentelijke gezondheidsdienst	3	Gemeentelijke gezondheidsdienst	-
Sociaal team, lokaal team, wijkteam	90	Sociaal team, lokaal team, wijkteam	17
Huisarts	5	Huisarts	-
Praktijkondersteuner huisarts	1	Praktijkondersteuner huisarts	1

Noot. *n* = aantal respondenten.

Meetinstrumenten

Tijdens de semigestructureerde interviews is gebruik gemaakt van een vignet (zie bijlage B). In totaal zijn er 6 vignetten gemaakt, voor iedere beroepsgroep die geïnterviewd is eentje. Afhankelijk van de beroepsgroep van de respondent is het passende vignet gebruikt. Doordat aan iedere respondent eenzelfde soort uitgangssituatie is voorgelegd konden antwoorden onderling met elkaar vergeleken worden. Aan de respondenten is een vaststaand aantal kernvragen gesteld en is doorgevraagd op hun antwoorden om zo rijke, gedetailleerde informatie op te halen. De enquête bestond uit 10 meerkeuzevragen en 24 vragen met antwoordmogelijkheden op basis van een vijf-punt Likertschaal. Daarnaast zijn er 8 open vragen gesteld, welke allen opvolgend waren aan een meerkeuzevraag of een Likertschaalvraag.

Data-analyse

De kwantitatieve gegevens van de enquête zijn geanalyseerd met behulp van het enquêteprogramma SurveyMonkey. Daarnaast zijn de onderzoeksgegevens afkomstig uit de open vragen van de enquête aan de hand van de coderingstechniek van Boeije (2016) geanalyseerd. De resultaten die hieruit voortkwamen zijn weergegeven in percentages. Dit heeft geresulteerd in een algemeen beeld van wat de respondenten als oorzaken voor de gevoelens van handelingsverlegenheid zien.

De semigestructureerde interviews zijn verbatim uitgewerkt en vervolgens middels het programma ATLAS.ti aan de hand van de techniek van coderen geanalyseerd. Gestart is met open coderen, een proces het uiteenrafelen, toetsen, vergelijken, conceptualiseren en categoriseren van de data (Strauss & Corbin, 2007). Daarna is axiaal en selectief gecodeerd (Boeije, 2016). Vanwege het semigestructureerde karakter van de interviews is deels inductief (thema's voortkomend uit de interviews) en deels deductief (thema's geïdentificeerd vanuit theorie) gecodeerd (Meyer & Lunnay, 2013). Vervolgens is de data gekwantificeerd. Dit is gedaan door in percentages te berekenen welk deel van het totaal aantal uitspraken ging over een specifieke code.

Anonimiteit

Gedurende het onderzoek waren het borgen van de anonimiteit en de privacy van de respondenten belangrijke aandachtspunten. Het gaat ten slotte om casuïstiek die daadwerkelijk heeft gespeeld of in sommige gevallen nog speelt. Om die reden zijn alle namen van de respondenten als ook de namen van organisaties of locaties die genoemd werden geanonimiseerd.

Hoofdstuk 3

De resultaten

In onderstaand stuk worden de resultaten van de enquête en de semigestructureerde interviews besproken. Gestart wordt met de inzichten voortkomend uit de verdiepende interviews die met professionals uit het voorliggend veld gehouden zijn. Deze resultaten worden toegelicht aan de hand van de volgende hoofdthema's, voortkomend uit de data-analyse: kennis & vaardigheden, morele dilemma's, lef & professionele moed, samenwerking partners, lokale structuren, wet- en regelgeving en maatschappelijke druk. Voorgenoemde thema's zijn vervolgens onderverdeeld in drie niveaus: microniveau (het individu), mesoniveau (de context) en macroniveau (het systeem). Alle genoemde thema's staan in direct verband met het signaleren en bespreken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Opvolgend aan de resultaten van de interviews worden de belangrijkste resultaten uit de enquête in diagrammen weergegeven. Zie tabel 2 voor een nadere uitwerking van de interviewthema's.

Tabel 2.

Overzicht interviewthema's handelingsverlegenheid

Interviewthema's
Microniveau (het individu)
Kennis & vaardigheden
Morele dilemma's
Lef & professionele moed
Mesoniveau (de context)
Samenwerking partners
Lokale structuren
Macroniveau (het systeem)
Wet- en regelgeving
Maatschappelijke druk

Microniveau (het individu)

Kennis & vaardigheden

In totaal deden 55 van de 60 professionals uit het voorliggend veld uitspraken (91.67%) die betrekking hadden op onzekerheden in hun handelen omtrent het bespreken van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Deze onzekerheden komen deels voort uit factoren op microniveau. Het gaat daarbij om factoren die spelen bij de professional als individu. De respondenten benoemden onder andere gebrek aan kennis over de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, ontoereikende gespreksvaardigheden om het gesprek met ouders aan te gaan en persoonlijke overtuigingen als barrières voor het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daaropvolgend gaven 48 respondenten (80.00%) aan dat de handelingsverlegenheid van professionals niet enkel wordt veroorzaakt door een gebrek aan kennis over vaardigheden en dat de oplossing daarmee ook niet enkel zit in het initiëren van meer opleidingen, trainingen of *checklists*. Een professional gaf daarbij het onderstaande voorbeeld:

“Ik zou kunnen zeggen meer ervaring. Maar eigenlijk wil je gewoon vanaf dag één dat je in het veld komt, dat je kunt doen wat je moet doen. Ervaring is dus niet alleen het antwoord voor moed en lef. Maar ik denk wel dat kennis en vaardigheden bijdragen aan je eigen competente gevoel. Dus je kunt wel bevoegd zijn, maar als je je nog niet bekwaam voelt... En ik denk dat meer kennis en meer dingen als gesprekstechnieken en dergelijke, wel bijdragen aan je bekwame gevoel. En dat bekwame gevoel kan echt wel bijdragen aan de moed die je hebt. Dat het je vertrouwen geeft.”

Respondent jeugdgezondheidszorg.

Morele dilemma's

Wanneer de respondenten werd gevraagd naar oorzaken voor de gevoelens van onzekerheid benoemden 52 respondenten (86.67%) de complexiteit van de problematiek als oorzaak voor de gevoelens van onzekerheid als ook de dilemma's waar zij tijdens hun werk mee in aanraking komen. Daarbij benoemden 43 respondenten (71.67%) dat zij zich niet in iedere situatie voldoende zeker voelen over het juist inschatten van een situatie. Zij gaven aan bang te zijn om niet alle signalen te zien, maar ook om signalen verkeerd in te schatten waardoor zij het moeilijk vonden om een beslissing te nemen over een casus. Daarnaast is het niet vals willen beschuldigen van de ouders of verzorgers van een kind veelvuldig genoemd als factor die gevoelens van onzekerheid over het eigen handelen versterkt. Ook de onzekerheid over de reactie van ouders wanneer je als professional jouw vermoeden uitspreekt, de vraag of het bespreken daadwerkelijk in meer veiligheid zal resulteren en de vraag wanneer het als professional gelegitimeerd is je te bemoeien met de privésituatie van het gezin worden genoemd als dilemma's die het bespreekbaar maken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling bemoeilijken.

Omdat ik bang ben, ik wil eigenlijk geen oordeel hebben over mensen. Mensen laten wie ze zijn. Ik ben bang dat ze boos op me worden. Ik ben bang dat ik niks kan op dat moment. Dat ik ze aanspreek, maar ik kan niks en dan laat ik het weer los en die mensen voelen zich nog schuldiger, want die voelen zich misschien al schuldig. Dus ik ben bang dat ik ze daar nog verder aan help. Ik ben zeer begaan met het lot van kinderen en ik doe niets. Ik denk: wie ben ik? Dit is niet de professional die ik wil zijn. Ik voel me zo machteloos.

Respondent jeugdgezondheidszorg.

Lef & professionele moed

Wanneer de respondenten wordt gevraagd naar hun visie op de concepten lef en professionele moed met betrekking tot het signaleren en bespreken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling geeft een grote meerderheid (85.00%) aan dat dit noodzakelijk is om een situatie verder te brengen. Ondanks dit algemeen gedeelde belang geven 41 respondenten (68.33%) aan dat er op dit moment nog onvoldoende lef en professionele moed aanwezig is bij professionals. Wanneer wordt gevraagd naar de oorzaken hiervan wordt een algeheel onveilige situatie het meest meeste genoemd, gevolgd door het niet goed weten hoe om te gaan met morele dilemma's, gevoelens van angst als regievoerder en een algeheel overweldigend gevoel als gevolg van de belemmeringen die genoemd zijn op micro-, meso- en macroniveau.

Een aantal respondenten (15.00%) vindt de concepten lef en professionele moed verkeerd gekozen omdat deze een vertekenend beeld zouden kunnen geven. De meerderheid van deze respondenten gaat ervan uit dat lef en professionele moed standaard bij iedere professional aanwezig zijn. Eén respondent geeft daarbij aan dat zij het idee heeft dat je door lef en professionele moed als zodoende te conceptualiseren, het voor professionals een nieuw mechanisme kan worden om zich achter te verschuilen en een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling alsnog niet bespreekbaar te maken.

Het onderstaande citaat illustreert een uitspraak van een professional die zich niet kan vinden in de concepten lef en professionele moed, met daarbij ook aangegeven waarom deze professional daar zo tegenaan kijkt. Vervolgens zijn op de volgende pagina een aantal citaten opgenomen van professionals uit verschillende beroepsgroepen die zich juist wel kunnen vinden in de concepten lef en professionele moed. Het eerste citaat op de volgende pagina illustreert opnieuw de dilemma's waar professionals in het voorliggend veld mee in aanraking komen.

(...) dit mag je niet benoemen. Het signaleren is iets wat je als professional gewoon MOET doen. Als je het dan linkt aan moed en lef kan het ook iets zijn wat mensen niet doen. Als je spreekt over moed en lef is het bijna een vrijbrief om te zeggen: "ik begin er niet aan".

Respondent regulier basisonderwijs.

“Nee, dat is er niet voldoende. Maar dat zit hem misschien ook nog wel voor een stukje in de relatie met de ouders om die maar goed te houden. Kijk, sommige ouders zijn ook heel mondig en weten alle wegen te bewandelen tot en met de Hoge Raad hè. Daar zijn mensen ook wel eens, daar moet je best wel moed en lef voor hebben. Want als ik mijn relatie met de ouders verlies, wat betekent dat dan voor het kind? Ik maak soms ook wel eens mee dat er dingen over de rug van de kinderen gespeeld wordt. Is dat dan nog in het belang van het kind?”

Respondent speciaal basisonderwijs.

“Ja, ik denk ook wel lef om dit soort dingen bespreekbaar te maken. (...) Ja ik zie wel vanuit mijn positie dat ze [professionals] dat spannend vinden en daar probeer ik dan ook wel vaak echt een coachende rol te hebben. Om het klein te maken. En vanuit die hoek toch helpen om het bespreekbaar te maken. En wanneer het dan gelukt is zie je dat dat ook wel echt heel veel vertrouwen geeft. Dus daarom zei ik het woord lef, ook al vind ik dat je het gewoon moet doen, maar je moet wel over die drempel heen. (...) Ik probeer de spanning gewoon weg te halen. Waar ligt die extreme spanning.”

Respondent lokaal team.

Mesoniveau (de context)

Naast belemmeringen op microniveau, zijn ook factoren op mesoniveau gevonden die een belemmering kunnen vormen voor het eerder en beter in beeld krijgen van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Het gaat dan met name om factoren op contextueel niveau, zoals onder andere de samenwerking met partnerorganisaties.

Samenwerking partners

Alle geïnterviewde respondenten erkenden het belang van samenwerking om huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld te krijgen. Desondanks gaf een meerderheid van de respondenten (66.67%) aan niet altijd tevreden te zijn over het verloop hiervan. Als grootste oorzaak voor de ontevredenheid over de samenwerking werd het uitblijven van een terugkoppeling na het doen van een melding genoemd. Respondenten uit verschillende beroepsgroepen gaven aan daardoor onvoldoende te weten hoe het er voor staat met de casus. Als gevolg hiervan voelden respondenten zich onmachtig. Daarnaast werd ook aangegeven dat de bereidheid om nogmaals een melding te doen door bovengeschetste situatie afnam. De onderstaande uitspraak illustreert de complexiteit van samenwerking met vele partners:

“Wat ik heel ingewikkeld vind is als er al 27 hulpverleners in het systeem zitten. Dan denk ik, ja, dan kan ik nog een melding gaan doen. Dan kan ik er nog iets bovenop gaan gooien, maar dan denk ik nog steeds: het goede is niet gebeurd. Dat vind ik echt een ingewikkelde. Soms denk ik ook: is het dan aan mij om dat aan te geven? Er is dan al zoveel hulpverlening, waarom lukt het dan niet? Ik weet niet wat ik nog kan doen dan.”

Respondent speciaal basisonderwijs.

In lijn op bovenstaand werd ook een gebrek aan wederzijds vertrouwen genoemd als belemmering voor de samenwerking met externe partners. Kennis over en wederzijds vertrouwen in elkaar en elkaars expertise werd door 44 van de 60 geïnterviewde respondenten (73.33%) aangehaald als fundamenteel belang om tot succesvolle en duurzame samenwerking te komen. Daarnaast werd door de professionals benoemd dat wederzijds vertrouwen door eerdere negatieve ervaringen in de samenwerking is geschaad. Het gevolg hiervan is dat zij het vertrouwen beginnen te verliezen of al kwijt zijn. Het volgende citaat is hier een voorbeeld van:

“Of je belt en dan zeggen ze: “Ja, dat is een 6-, dus ja, wil je dit echt melden?”. Ik vind het geen 6-, want anders zou ik het niet melden. (...) Hoe goed zo een vertrouwensband met zo een ouder dan ook is, het loopt altijd wel schade op als je contact gaat opnemen met Veilig Thuis. En als Veilig Thuis dan geen stappen zet, want ja, je gebruikt het ook een beetje als pressiemiddel, en als ze dan die troef die je nodig hebt niet uitspelen, ja dan is de vraag waarom zou ik dan een melding doen?”

Respondent jeugdgezondheidszorg.

Lokale structuren

Verskillende respondenten geven aan dat zij de inrichting van de lokale structuren niet altijd als ondersteunend ervaren. Voor een deel hangen de barrières die hierbij genoemd worden samen met de uitdagingen die professionals ervaren wat betreft de samenwerking met partners. Onder andere het niet goed bereikbaar zijn van partners in het lokale veld, het niet krijgen van een terugkoppeling, het onvoldoende rapporteren en delen van de voortgang van een casus en de vele personele wisselingen zorgen ervoor dat situaties lang(er) blijven liggen terwijl dit volgens de respondenten niet nodig zou zijn.

Professionals uit het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg geven het signaal dat zij zich na het doen van een melding met regelmaat 'buiten spel gezet' of 'niet gehoord' voelen. Zij investeren veel in de voorkant, maar horen na overdracht van de casus niet altijd iets terug terwijl zij het kind nog steeds veel zien en de zorgen over de situatie niet verdwenen zijn. Deze professionals geven aan het gevoel te hebben de regie over de situatie te verliezen. Of er daadwerkelijk geen terugkoppeling plaatsvindt of dat de terugkoppeling niet bij de juiste personen terecht komt kon in deze studie niet achterhaald worden.

Ook wanneer een casus door Veilig Thuis wordt teruggelegd in het voorliggend veld en het lokale team uit de gemeente hier vervolgens mee aan de slag gaat, ervaren professionals uit het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg het gevoel dat zij niet meer worden gezien als belangrijke partner in de aanpak. De respondenten die dit signaal geven vertellen dat dit leidt tot irritaties en gevoelens van onmacht als ook dat de meldingsbereidheid hierdoor afneemt. Het onderstaande citaat illustreert het dilemma in de samenwerking van de professional. Daarna volgt een citaat over de behoefte van een professional.

„Serieus genomen worden. Voordat je een melding doet, heb je echt drie nachten niet geslapen hè, sommige mensen. En dan krijg je niks meer te horen. Effe serieus, wat ben ik dan? (...) Ja, de laatste paar meldingen heb ik wel een terugkoppeling gehad, maar heel summier. Weet je wat het is? Je moet ongeveer zeven pagina's typen om een melding te doen en je krijgt één zin terug. Als je geluk hebt. (...) Het is ook gewoon het serieus genomen worden en ook als er niks met de melding gedaan kan worden omdat die ongegrond is, of weet ik veel wat, dan ook hè.”

Respondent speciaal basisonderwijs.

„Goede communicatie. Goede onderlinge afstemming. Dat de gezins- en jongerencoach ook de informatie van school meeneemt en ook kijkt van ja, wat zien jullie? Hoe kunnen we daarin optrekken? (...) En als er sprake was van een onveilige thuissituatie, dat hadden we laatst ook bij een kind, dan bleek dat er al een gezins- en jongerencoach bezig was. Dan denk ik: het zou op zich wel fijn zijn als het duidelijk is. Je kan het nergens terug vinden. Als we het daar nu eens over zouden hebben.”

Respondent regulier basisonderwijs.

Macroniveau (het systeem)

Tot slot zijn belemmeringen op macroniveau aan het licht gekomen. Het gaat daarbij onder andere om factoren in het Nederlandse (jeugdzorg)systeem waardoor professionals in het voorliggend veld handelingsverlegenheid ervaren met betrekking tot het eerder en beter in beeld krijgen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Wet- en regelgeving

In totaal gaven 32 van de 60 geïnterviewde professionals uit het voorliggend veld (53,33%) aan dat zij wet- en regelgeving als belemmering ervaren voor het bespreekbaar maken van vermoedens. Met name de Algemene Verordening Gegevensbescherming [AVG] werd daarbij genoemd als grootste barrière. Professionals gaven aan dat zij niet altijd goed weten wanneer welke informatie wel of niet gedeeld kan en mag worden alsmede dat het niet altijd duidelijk is welke route te bewandelen wanneer er signalen zijn. Het vormt daarbij een extra uitdaging wanneer er geen toestemming van ouders is om informatie met externen te delen. De juridische kaders werden aangeduid als 'ingewikkeld', 'moeilijk' en 'complex'. Daarnaast werden in mindere mate het beroepsgeheim en het tuchtrecht genoemd als belemmering voor het bespreekbaar maken van vermoeden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Ik denk dat we het ook wel zo voor een stuk in Nederland geregeld hebben. Ik denk ook soms hulpverleners die in een thuissituatie komen, ook een soort van - wat ik net zei - verzadigd gevoel hebben van ja, hier is er weer zo één. Weet je, zo een kader wat steeds opschuift. Ja, dat. Soms is het systeem eerder belemmerend dan ondersteunend.

Respondent lokaal team.

Maatschappelijke druk

Daarnaast benoemden 52 van de 60 respondenten (86.67%) de grote maatschappelijke druk die zij ervaren. Enerzijds ervaren professionals druk om signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling tijdig op te merken, wat resulteert in spanningen om signalen te missen of daar te laat op te anticiperen. Anderzijds ervaren professionals een grote verantwoordelijkheid om 'het goede' te doen en daarbij geen fouten te mogen maken. Wanneer expliciet wordt gevraagd naar de ruimte om fouten te maken, geven zij aan deze ruimte niet of slechts zeer beperkt te ervaren. Onderstaande citaten komen van professionals uit de jeugdgezondheidszorg en illustreren de maatschappelijke druk die zij ervaren:

“Er is geen veilig klimaat geweest (...) Nu is het aanbesteden, veiligheid, niet meer afrekenen op elkaars fouten. Ik merk ook: mensen [professionals] vinden het lastig om fouten te maken. Zo is de maatschappij ook geworden hè. En ook als je kijkt naar de beoordelingen vanuit de organisatie. Maar als je naar de veiligheid van een team kijkt, wat we hier proberen neer te zetten met een visie, daar wil je aan werken. (...) Maar dan nog, soms hoor je ook zelf om het niet te bespreken. Of dat je het reflecteert en de tijd niet krijgt om te kijken van heb ik dingen aangekaart? Durf ik dingen te vragen? Ik zit even te denken. Mensen vinden het toch wel eng om fouten te maken. Ook omdat, ik vind het belangrijk om ouders niet te verliezen, om de deur niet dicht gesmeten te krijgen dat ze niet meer komen en het contact verliezen. Dat is echt een heet hangijzer. Dat is een probleem.”

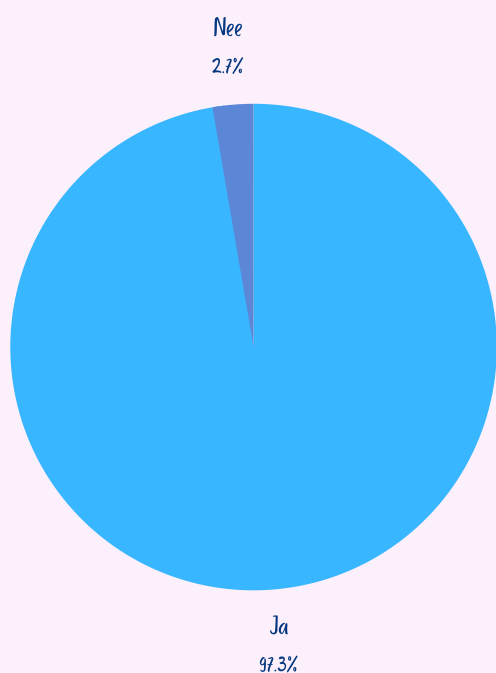
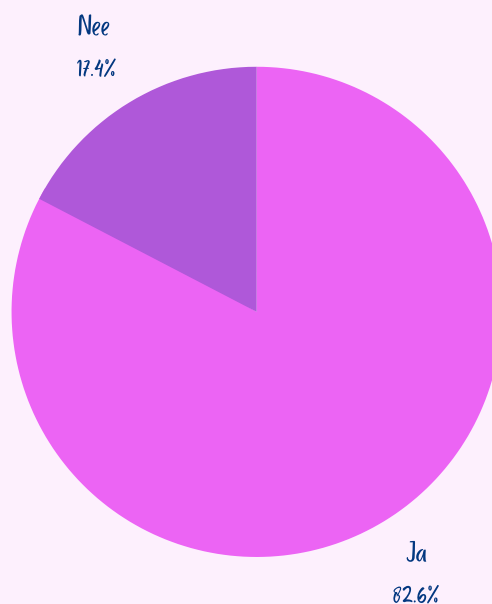
Respondent jeugdgezondheidszorg.

“Ik voel me eigenlijk behoorlijk handelingsverlegen. Ik heb geen casussen meer de laatste jaren. Dan denk ik: hè? Waarom heb ik ze niet? Waar zijn ze? Zie ik ze niet meer? Ben ik allang blij dat er niks aan de hand is, en dat ik kan zeggen “tot ziens”. Ja, ik voel me handelingsverlegen omdat ik ze niet meer zie. (...) Ik moet elf mensen zien in mijn halve dag tijd. Ik heb een kwartier per casus en ik ben allang blij als er niks is. Dat klinkt heel afschuwelijk, maar zo snel mogelijk denk ik: hup, dat is weer goed, tot ziens. En dan nog die constante druk van het werk. En ook de maatschappij. Ik voel me daardoor schuldig, machteloos, boos en niet professioneel.”

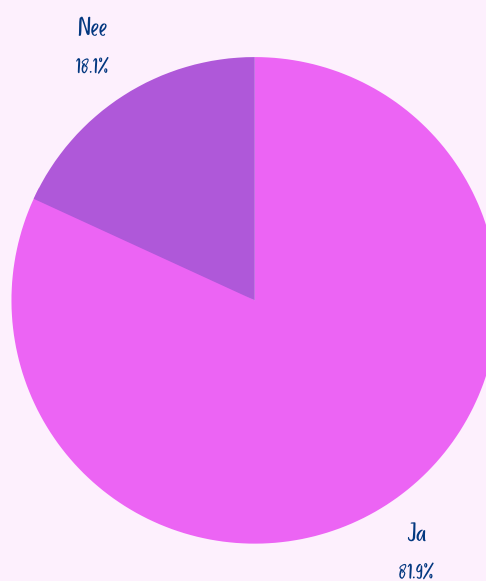
Respondent jeugdgezondheidszorg.

Resultaten enquête

1. Ik heb ervaring met een situatie waarbij ik het vermoeden had van huiselijk geweld of kindermishandeling.

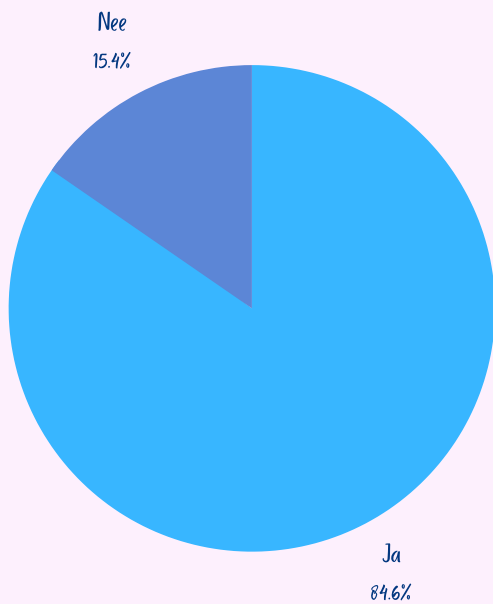

2. Ik ben me bewust van de taak die ik heb in het signaleren en stoppen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

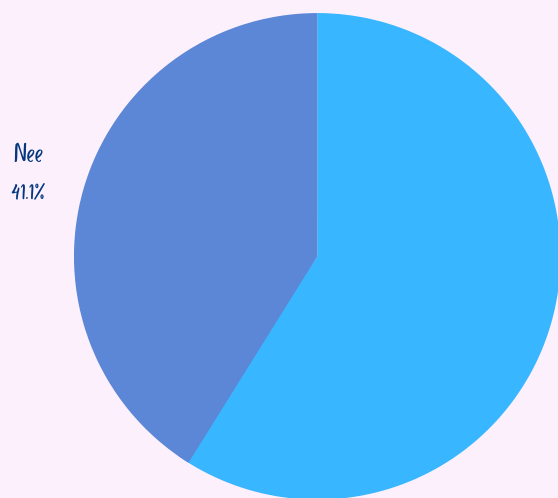
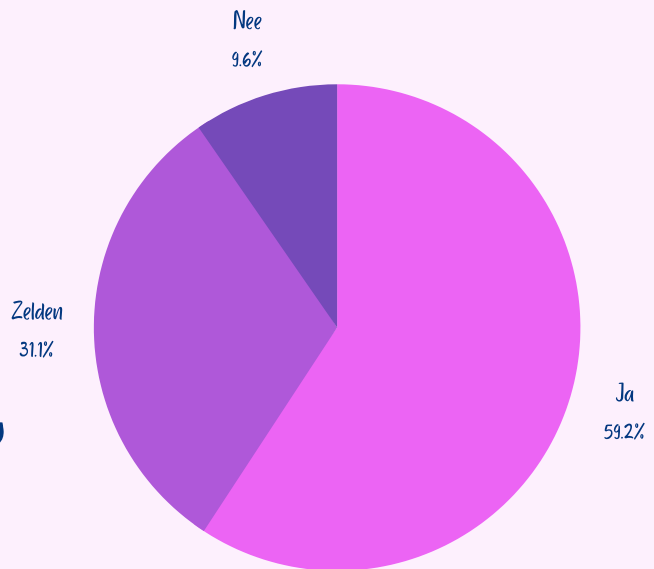
3. Ik kom in mijn werk in aanraking met moeilijke dilemma's waar ik een keus over moet maken.

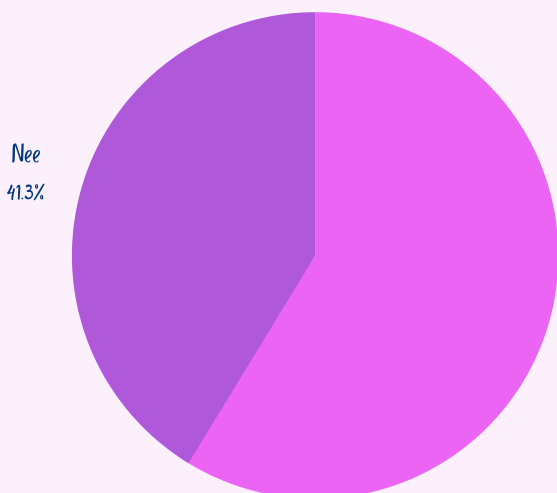
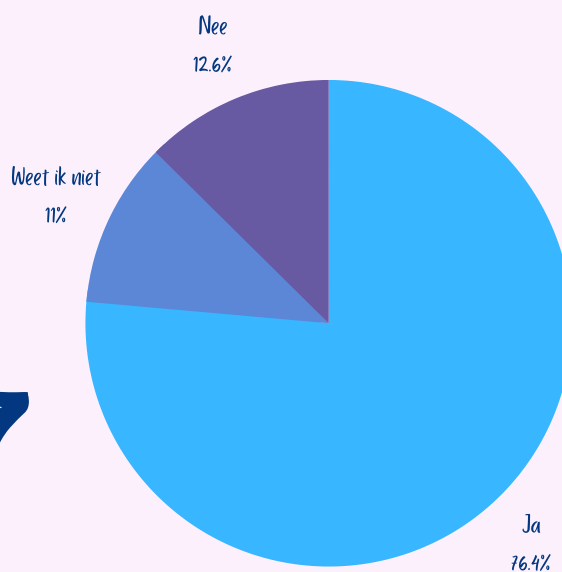
4. Ik twijfel of mijn vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling klopt.

5. Ik voel mij handelingsverlegen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

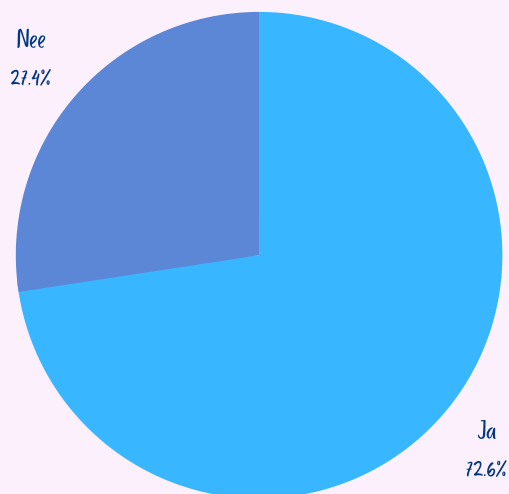
6. Ik ervaar barrières in het bespreekbaar maken van een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling.

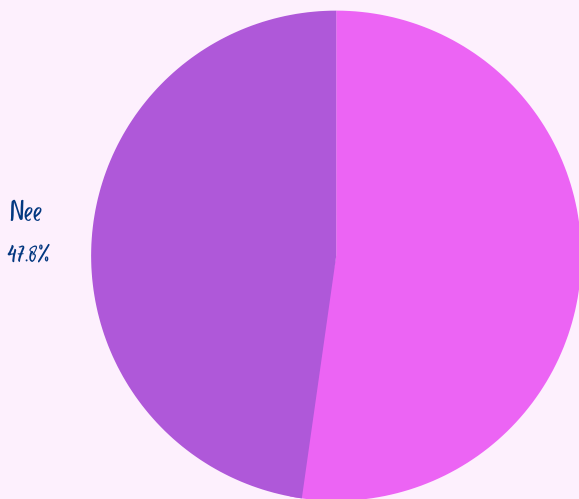
7. Er is lef en professionele moed nodig om een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling te bespreken.

8. Er is voldoende lef en professionele moed aanwezig bij professionals om een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling te bespreken.

9. Ik ervaar druk vanuit de maatschappij om geen fouten te maken in mijn professionele handelen.

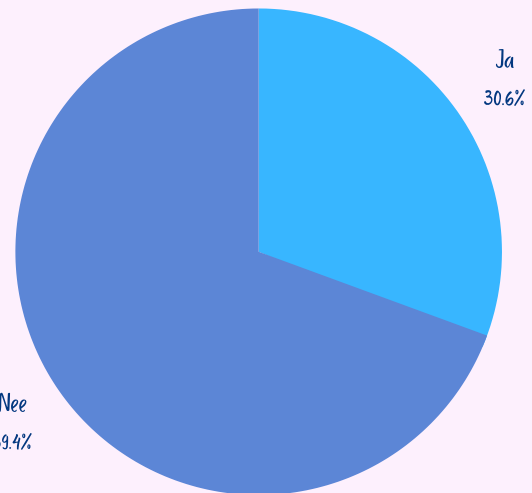

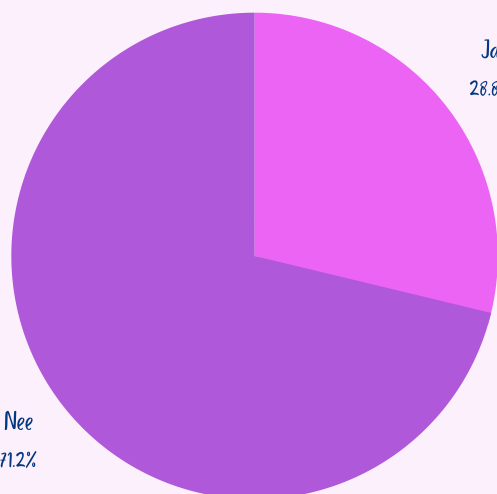
10. De AVG vormt voor mij een belemmering voor het bespreken van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Ja
52.2%

11. Mijn beroepsgeheim (of geheimhoudingsplicht) vormt voor mij een belemmering voor het bespreken van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Nee
69.4%

12. Het tuchtrecht vormt voor mij een belemmering voor het bespreken van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Nee
71.2%

Hoofdstuk 4

De conclusie en een blik vooruit

De focus van deze studie lag op het achterhalen van de onderliggende oorzaken van de handelingsverlegenheid die professionals uit het voorliggend veld in Zuidoost-Brabant ervaren in het signaleren en bespreken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarbij is expliciet aandacht besteed aan de morele dilemma's waar deze professionals tijdens hun werk veelvuldig mee in aanraking komen. Naast het genereren van deze inzichten, is in dit onderzoek ook gekeken naar wat er nodig is om deze professionals verder te ondersteunen, met als doel het eerder en beter in beeld krijgen van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit is gedaan vanuit een *emic* (insider) perspectief. Uit deze studie zijn een aantal belangrijke bevindingen voortgekomen.

De handelingsverlegenheid die professionals uit het voorliggend veld ervaren blijkt een complex en dynamisch samenspel van factoren te behelzen. Handelingsverlegenheid is een concept dat altijd door een professional als individu ervaren wordt, het gaat namelijk om een persoonlijk gevoel. Echter tonen de resultaten van deze studie dat het ontstaan van gevoelens van handelingsverlegenheid zich kenmerkt door een bepaalde 'gelaagdheid'. Concreet betekent dit dat gevoelens van handelingsverlegenheid bij professionals tot uiting komen als gevolg van factoren die op drie niveaus met elkaar interacteren. Zo kunnen professionals handelingsverlegenheid ervaren door persoonlijke barrières op individueel niveau, maar ook als gevolg van eerdere negatieve ervaringen in de samenwerking (de context) of doordat zij zich belemmerd voelen door wet- en regelgeving (het systeem). De studie toont onder andere dat professionals veelvuldig met interne collega's afstemmen wanneer zij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling hebben. Desondanks blijkt dat deze professionals het gevoel hebben dat zij als individu het uiteindelijke besluit nemen en daar vervolgens ook de volledige verantwoordelijkheid voor dragen. Dit gevoel van een individuele benadering resulteert in een kwetsbare positie van de professionals in de werkcontext. Dit is een opvallend resultaat, omdat er juist binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gepleit voor een gedeelde verantwoordelijkheid, onder andere om zo een veilige context te creëren.

De concepten **lef** en **professionele moed** vinden brede steun onder het overgrote deel van de respondenten in deze studie. Slechts een enkeling kan zich niet in deze concepten vinden. De reden die daarvoor gegeven wordt is dat zij vinden dat je ervan uit moet kunnen gaan dat alle professionals over lef en professionele moed beschikken. In de kern klopt dit natuurlijk. Je mag er in de basis vanuit gaan dat iedere professional het in zich heeft om lef en professionele moed te tonen. Desalniettemin is het de vraag of op dit moment de context waarbinnen professionals dienen te handelen voor iedereen veilig genoeg is om ook lef en professionele moed te kunnen tonen. Het ervaren van morele dilemma's en het niet goed weten hoe met deze dilemma's om te gaan lijken op basis van dit onderzoek de grootste oorzaak voor het ervaren van gevoelens van handelingsverlegenheid te zijn. Professionals in het voorliggend veld worstelen met vragen als: *'resulteert het bespreken van mijn vermoeden met ouders in meer veiligheid voor het kind?'* of *'is het aan mij om me te bemoeien met en in te grijpen in iemands privé leven?'*. En hoewel het morele bewustzijn van professionals wordt beschouwd als iets wat zeer wensend is, leidt het paradoxaal genoeg tot morele spanningen bij diezelfde professionals en het zijn juist deze spanningen die een gevoel van handelingsverlegenheid oproepen.

De morele spanningen die professionals ervaren uit zich op **microniveau** (het individu) in een onvermogen om lef en professionele moed te laten floreren. De huidige context waarin professionals uit het voorliggend veld op dit moment werken lijkt simpelweg te weinig op een veilige basis te berusten en te individualistisch ingericht te zijn, waardoor het niet voor iedereen mogelijk is om de gedragsintentie om te zetten in daadwerkelijk gedrag. Kortom, het lukt niet iedere professional om een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling ook daadwerkelijk te bespreken, ondanks dat zij deze intentie wel hebben. Professionals blijven daardoor lang(er) met een vermoeden doorlopen, wat resulteert in een spanningsveld tussen hun professionele normen en waarden en hun handelen, hetgeen opnieuw leidt tot gevoelens van onzekerheid. Professionals lijken daarmee als het ware te verzanden in een vicieuze cirkel. Het onvoldoende in staat zijn om op een constructieve manier met de dilemma's om te gaan leidt tot gevoelens van handelingsverlegenheid, wat weer leidt tot niet handelen met als uiteindelijke gevolg een versterking van het al bestaande gevoel van onzekerheid. Dit gevoel van onzekerheid wordt mogelijk nog verder versterkt door bepaalde overtuigingen die professionals over zichzelf hebben. Het gaat daarbij onder andere om de overtuiging dat er onvoldoende **kennis** aanwezig is over de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling als ook dat de **vaardigheden** om een vermoeden met ouders te bespreken soms ontoereikend zijn.

Naast de handelingsverlegenheid die op microniveau ervaren wordt, tonen de resultaten dat er ook op **mesoniveau** (de context) iets aan de hand is. Het lijkt daarbij echter niet zozeer te gaan om een suboptimale omgeving voor het tot uiting laten komen van lef en professionele moed. Integendeel zelfs, de professionals die handelingsverlegenheid ervaren als gevolg van factoren op mesoniveau hebben vaak al vele hobbels op het individuele niveau genomen. Zij waren persoonlijk in staat om lef en professionele moed tot uiting te laten komen.

Waar lopen professionals die op dit niveau barrières ervaren dan nog tegenaan? Wat zijn de hobbels op mesoniveau? De resultaten van dit onderzoek suggereren dat professionals die handelingsverlegenheid ervaren als gevolg van factoren op mesoniveau, vaak het gevoel hebben dat zij de regie over een situatie verliezen of deze regie dreigen te verliezen. Respondenten uit het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg gaven tijdens deze studie aan dat zij zich soms letterlijk ‘buitenspel gezet’ voelen wanneer zij de samenwerking met anderen (externen) opzoeken, terwijl het juist *dé* samenwerking is die het fundament voor een gedeelde verantwoordelijkheid vormt. Het gevoel van het verliezen van de regie als professional wordt ook wel het verlies van **professioneel actorschap** genoemd.

Professioneel actorschap betekent dat een professional voortdurend kijkt naar en bepaalt wat ‘goed’ werk is en daarbij in acht neemt wat deze professional daar zelf voor in huis moet hebben als ook wat daar vanuit de omgeving voor nodig is. Daarmee krijgt actorschap dus vorm in interactie met de ander. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is bij uitstek een maatschappelijk thema waarbij veel interactie met de ander vereist is. Het vraagt om afstemming met onder andere de lokale teams, met Veilig Thuis, het onderwijs, de jeugdgezondheidszorg, de huisarts, de buitenschoolse opvang van het kind en natuurlijk met het gezin zelf. Zoals in het stuk hierboven beschreven is, is een gedeelde verantwoordelijkheid in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling de ambitie. En een dergelijke ambitie vergt vanzelfsprekend een **constructieve samenwerking**. Het belang van deze samenwerking wordt door de resultaten van dit onderzoek duidelijk onderstreept, maar het lijkt diezelfde samenwerking te zijn die op dit moment resulteert in een gevoel van verlies van professioneel actorschap. Daarmee lijkt het een tweede factor te zijn in het ontstaan en ervaren van gevoelens van handelingsverlegenheid. De resultaten van dit onderzoek tonen namelijk dat misopvattingen in de samenwerking leiden tot gevoelens van onmacht. Bij professionals ontstaat het gevoel dat zij niet meer ‘goed’ werk kunnen leveren of niet meer 'het goede' kunnen doen, waardoor zij ontmoedigd raken in hun professioneel actorschap. Met andere woorden: professionals ervaren een gevoel van tekortschieten door de manier waarop de context georganiseerd is, hetgeen hun in verlegenheid brengt en professioneel handelen ontmoedigt.

Tot slot lijken er ook op **macroniveau** (het systeem) factoren te zijn die bij professionals een gevoel van handelingsverlegenheid kunnen oproepen. Alhoewel deze factoren in vergelijking met de voorgaande factoren het minst van invloed blijken te zijn, zijn ze toch belangrijk om te benoemen, niet in de laatste plaats omdat het juist de interactie tussen factoren en niveaus is dat de grootste invloed heeft. De resultaten laten zien dat voornamelijk **wetgeving** en wijzigingen hierin een belangrijke factor zijn voor gevoelens van handelingsverlegenheid. Als voorbeeld werd veelvuldig de AVG genoemd als barrière. Professionals voelen zich onzeker over welke informatie ze wanneer en met wie kunnen en mogen delen, hetgeen belemmert. Daarnaast werden ook – zij het in mindere mate – het beroepsgeheim en het tuchtrecht genoemd als factoren die bijdragen aan een gevoel van handelingsverlegenheid en professionals kunnen remmen in hun handelen.

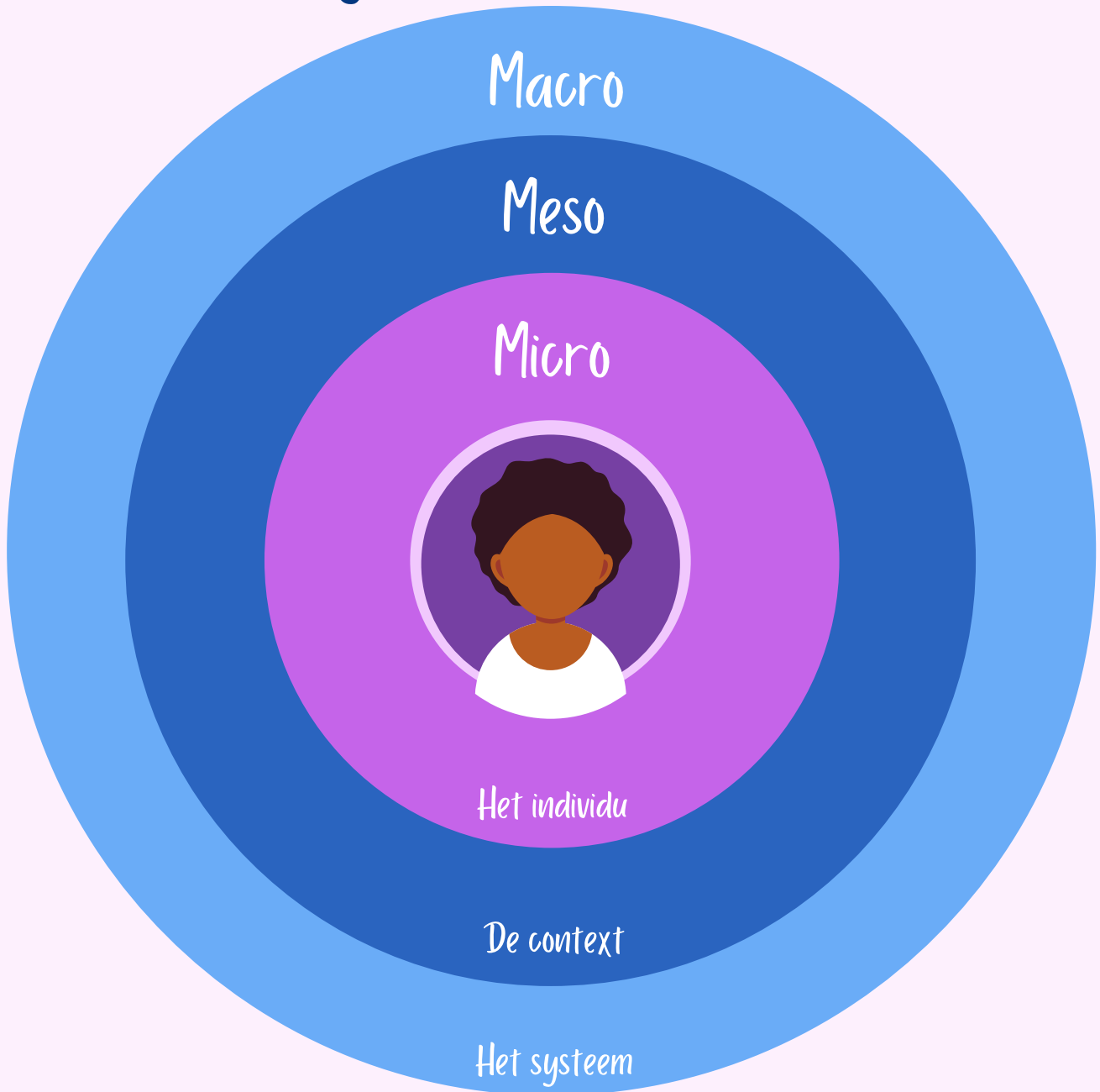
Verder blijken professionals uit het voorliggend veld grote **maatschappelijke druk** te ervaren om signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdig op te merken als ook de druk om tijdig te handelen bij signalen. Beiden zijn in dit onderzoek naar voren gekomen als zijnde van invloed op het ervaren van gevoelens van handelingsverlegenheid. Tot slot is een zeer opvallend resultaat dat door de respondenten vrijwel unaniem wordt aangegeven dat zij geen of slechts in zeer beperkte mate ruimte ervaren om fouten te mogen maken in hun werk. Professionals hebben het idee continu ‘het professioneel juiste’ te moeten doen. Opnieuw lijkt dit gevoel sterk samen te hangen met de individueel ingerichte context waarin van professionals verwacht wordt dat zij hun werk doen. Het is de verwachting dat professionals meer ruimte voelen om fouten te maken wanneer er daadwerkelijk sprake is van een gedeelde verantwoordelijkheid en dit ook als zodanig door hen wordt ervaren en gevoeld. De gedeelde verantwoordelijkheid zal bijdragen aan een veilige(re) beroepscontext, wat zeer waarschijnlijk het eerder en beter in beeld krijgen van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling positief zal beïnvloeden.

Concluderend kan gesteld worden dat handelingsverlegenheid iets is wat een professional als individu ervaart, maar dat het allerm minst iets is wat de professional ook als individu op kan lossen. De resultaten van dit onderzoek laten namelijk zien dat er sprake is van een veelheid aan factoren op verschillende niveaus die in interactie met elkaar staan en dat het juist dit complexe samenspel is wat resulteert in gevoelens van handelingsverlegenheid. Het pad der oplossingen vergt dan ook inzet op al deze factoren, te beginnen bij het creëren van een context waarin handelingsverlegenheid iets is wat bij de prof essie hoort en er ook mag zijn. Dat het juist de goede professionals zijn die twijfelen en aarzelen over hun besluit, omdat dat immers betekent dat zij zich bewust zijn over de morele dilemma's van het werk, daarover nadenken en de kritische afweging telkens blijven maken.

De studie toont dat de gevoelens van handelingsverlegenheid hét signaal zijn dat het nog te vaak ontbreekt aan een gevoel van gedeelde verantwoordelijk. Dat er nog te vaak de vooronderstelling heerst dat het zijn van een autonoom professional dus betekent dat je er als professional individueel voor staat en dat diegene met de regie ook de volledige verantwoordelijkheid draagt. Dat is niet zo. Zoals eerder genoemd gaat het in de preventie van huiselijk geweld en kindermishandeling niet om het hebben van de regie, maar over het goed op elkaar afstemmen in het belang van dat ene kind. En dat afstemmen begint bij het signaleren van de problematiek en het uitspreken van je zorgen, waarvoor een veilige context de nummer één vereiste blijkt te zijn.

Dat gezegd hebbende zal het volgende hoofdstuk mogelijk niet de concrete aanbevelingen bevatten waar op gehoopt was. Echter is de clou van de resultaten nu juist dat één individu de waarheid niet in pacht heeft, dat geldt eveneens voor een onderzoeker. Desondanks hoop ik dat de aanbevelingen een eerste aanzet geven naar een herijkte kijk op de beroepscontext en de ervaringen van professionals uit het voorliggend veld.

Visuele weergave

Micro

Het ervaren van onzekerheden als gevolg van individuele factoren.

Denk daarbij aan:

- Kennis & vaardigheden
- Morele dilemma's
- Lef en professionele moed

Meso

Het ervaren van onzekerheden als gevolg contextuele factoren.

Denk daarbij aan:

- Samenwerking
- Lokale structuren

Macro

Het ervaren van onzekerheden als gevolg van systemische factoren.

Denk daarbij aan:

- Wet- en regelgeving
- Maatschappelijke druk

Hoofdstuk 5

De aanbevelingen

Zoals in het vorige hoofdstuk aangegeven tref je hier mogelijk niet de concrete resultaten waar op gehoopt was. Omdat de problematiek zó complex in elkaar zit is het onmogelijk hier door de inzet van een aantal praktische handvatten de oplossing voor te bieden. Er is daarom gekozen om een aantal hoofdaanbevelingen te doen, welke soms een nadere doorvertaling nodig zullen hebben. Bij de doorvertaling van de aanbevelingen is het noodzakelijk dat organisaties dit samen met elkaar doen, bij uitstek voor de aanbevelingen op mesoniveau (de context).

Microniveau (het individu)

Kennis & vaardigheden

Professionals hebben behoefte aan doorlopende ondersteuning rondom het goed signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling, het toepassen van de meldcode en het bespreekbaar maken van het onderwerp. Daarnaast blijkt dat professionals zich soms handelingsverlegen voelen wanneer het op privacywetgeving aankomt. Het is van belang deze gevoelens serieus te nemen. Dit kan (gedeeltelijk) bereikt worden door professionals te voorzien van extra kennis. Dergelijke ondersteuning kan er ook komen voor de wetgeving rondom het beroepsgeheim en het tuchtrecht.

Morele dilemma's

De morele dilemma's waar professionals mee in aanraking komen zijn één van de belangrijkste factoren voor het ervaren van handelingsverlegenheid. Het aangaan van de dialoog over deze dilemma's kan hen ondersteunen in de omgang met dergelijke dilemma's. De aanbeveling is dan ook nader te onderzoeken hoe dialoogsessies of vergelijkbare vormen van gespreksvoering, zoals: een moreel beraad of socratische gespreksvoering, voor de professionals uit het voorliggend veld georganiseerd kunnen worden.

Lef & professionele moed

De concepten lef en professionele moed zijn onlosmakelijk met het thema verbonden, maar ook erg abstract. Het is daarom moeilijk om daar een concrete aanbeveling op te geven. Het behelst hier begrippen die nauw samenhangen met de veiligheid van de context waarin professionals werken. Aangenomen wordt dat professionals vanuit een veilige context beter in staat zijn lef en professionele moed te tonen. De dialoogsessies dragen - naar verwachting - bij aan het creëren van een veilige context binnen de organisaties waarin zij werkzaam zijn. Reden temeer om de aanbeveling voor de dialoogsessies over te nemen.

Mesoniveau

Samenwerking partners

Er dient geïnvesteerd te worden in het optimaliseren van de samenwerking tussen partners. Daarbij dient expliciet aandacht besteed te worden aan het creëren van wederzijds begrip en vertrouwen tussen organisaties. Met de juiste aandacht en begeleiding kunnen moeilijkheden in de samenwerking overwonnen worden en zal er ruimte voor een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid ontstaan. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een evaluatie en doorvertaling van de huidige samenwerkingsafspraken tussen partners. Het is van belang dat partners hier met elkaar over in dialoog treden.

Lokale structuren

De lokale structuren dienen in staat te zijn om de taak die zij hebben in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling doeltreffend op te pakken. De resultaten van het onderzoek laten zien dat hier nog ruimte voor verbetering is. Om de lokale structuren verder door te ontwikkelen kan gebruik gemaakt worden van het kwaliteitskader 'Werken aan veiligheid voor lokale teams'. Dit kwaliteitskader is ontwikkeld in opdracht van de VNG voor de landelijke programmagroep *Geweld hoort nergens thuis*. Middels 10 kwaliteitsstandaarden wordt de basis gelegd voor een hoogwaardige aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Macroniveau (het systeem)

Wet- & regelgeving

De kennis over de huidige wet- en regelgeving is niet altijd optimaal. Althans, professionals ervaren dat zij niet altijd voldoende houvast hebben in de omgang met deze juridische kaders. Op microniveau (zie vorige pagina) is daarom al aanbevolen in te zetten op interventies die ingaan op de wet- en regelgeving zoals die geldt voor professionals uit het voorliggend veld.

Maatschappelijke druk

Professionals ervaren een enorme maatschappelijke druk. Een bepaald patroon van verwachtingen wat we met elkaar zo georganiseerd en gecreëerd hebben. Het is daarom onze verantwoordelijkheid professionals hier bewust van te maken. De eerder geadviseerde dialoogsessies kunnen hieraan bijdragen, maar het vergt tevens een cultuurverandering en herijkte kijk op de context, het systeem en het individu.

Tot slot

Het ongehoorde probleem zal niet gehoord worden wanneer de beroepscontext niet een cultuurverandering ondergaat, alle bovenstaande adviezen ten spijt. Het is niet mogelijk een gezamenlijke aanpak te ambiëren en het systeem individualistisch in te richten. Je kunt niet tegen een professional zeggen: *'we doen dit samen, maar jij doet de melding'*. Het is niet oké wanneer een professional 10 hobbels neemt en opkomt voor veiligheid, maar vervolgens achtergelaten wordt met een gevoel dat zijn of haar expertise er niet meer toe doet. Enkel inzet op de bovenstaande adviezen zal zijn als bestrijden van symptomen zonder de oorzaak aan te pakken. Het zal weinig effect hebben.

Het belangrijkste advies is dan ook de inzet van een **cultuurverandering**. Een verandering naar een context van gedeelde verantwoordelijkheid. Een context waarin professionals zich veilig voelen en daardoor de ruimte krijgen om onzekerheid te ervaren en kwetsbaarheid te tonen. Doordrongen van het feit dat deze gevoelens er nu eenmaal bij horen. Dat huiselijk geweld en kindermishandeling verschrikkelijke onderwerpen zijn. Dat het bespreekbaar maken moeilijk en niet leuk is, maar vooral ook dat deze gevoelens er mogen zijn en dat het oké is om dit zo te ervaren. Een context waarin professionals zich gesterkt voelen in hun professionele actorschap. Zich niet hoeven af te vragen of ze nog steun hebben wanneer blijkt dat hun vermoeden niet klopt. Er is behoefte aan een context waarin professionals het samen doen, met elkaar in dialoog zijn en onvoorwaardelijke steun ervaren. Een omgeving waarin lef en professionele moed kunnen floreren.

Want zoals ik ieder kind uit de grond van mijn hart een veilig thuis gun om in op te groeien, gun ik iedere professional die zich hier ten volle voor inzet die veilige thuishaven net zozeer. Dus laten we gehoor geven aan een ongehoorde uitdaging. Laten we moed tonen en gewoon beginnen. Laten we onze angst omzetten in lef. Het is tijd.

Dankwoord

Ik ben een woord van dank verschuldigd aan allen die mij hielpen dit onderzoek tot een succesvol eind te brengen. Allereerst wil ik daarvoor Anouk, Daantje, Jantien Karlijn, Karolien, Milou, Pleun en Sanne bedanken voor hun inzet tijdens het onderzoek. Vanuit Fontys Hogeschool Pedagogiek draaiden zij mee in de dataverzameling van deze studie. Jullie eerste onderzoek ooit was er meteen een van formaat, een goede vuurdoop. Dames, bedankt!

Daarnaast wil ik graag de professionals uit de regionale werkgroep *Bespreken is Goud* bedanken voor hun kritische kijk op het onderzoek. Dank jullie wel voor de continue betrokkenheid en het vertrouwen in het onderzoek. Jullie onderstreepten het belang en de noodzaak van deze studie, ook wanneer ik dit zelf soms niet meer helemaal zag. Jullie waren mijn sparringpartners en luisterende oren, en dat was van grote waarde. Eén iemand uit de werkgroep wil ik hier nog graag specifiek uitlichten, namelijk Annette Kellenaers, projectleider van *Geweld hoort nergens thuis, ook niet in Zuidoost-Brabant*. Annette, duizend maal dank voor het bieden van deze kans, het zien van de mogelijkheden en vooral voor jouw onvoorwaardelijke steun vanaf de allereerste dag.

Tot slot hoop ik dat jij - de lezer van dit rapport - de resultaten mee terug zult nemen naar de praktijk en aan de slag gaat. Heb moed.

'Wat is het moedigste je ooit hebt gezegd?' vroeg de jongen. 'Help' antwoordde het paard. 'Om hulp vragen betekent niet dat je opgeeft' zei het paard. 'Het betekent dat je weigert op te geven.'

Citaat uit: *De jongen, de mol, de vos en het paard*.

Referenties

- Ajzen, I. (1985). From Intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckmann (Eds.), *Action control* (pp. 11-39). Berlijn, Duitsland: Springer.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211. doi:10.1016/0749-5978(91)90020-T
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, selfefficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1-20. doi:10.1111/j.1559-1816.2002.tb00236.x
- Albaek, A. U., Binder, P. E., & Milde, A. M. (2019). Entering an emotional minefield: professionals' experiences with facilitators to address abuse in child interviews. *BMC health services research*, 19, 1-12. doi:10.1186/s12913-019-4128-8
- Alink, L., Prevoe, M., Berkel, S. van, Linting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2018). *NPM 2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Leiden University, Institute of Education and Child Studies/TNO Child Health.
- Ayling, N. J., Walsh, K., & Williams, K. E. (2020). Factors influencing early childhood education and care educators' reporting of child abuse and neglect. *Australasian Journal of Early Childhood*, 45, 95-108. doi:10.1177/1836939119885307
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Banks, S., & Williams, R. (2005). Accounting for ethical difficulties in social welfare work: Issues, problems and dilemmas. *British Journal of Social Work*, 35, 1005-1022. doi:10.1093/bjsw/bch199
- Blackstock, C. (2011). Wanted: Moral courage in Canadian child welfare. *First Peoples Child & Family Review*, 6, 35-46. Geraadpleegd van fpcfr.com/index.php/FPCFR/article/view/114
- Boeije, H. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag, Nederland: Boom Lemma uitgevers.
- Brock, R. L., & Kochanska, G. (2016). Interparental conflict, children's security with parents, and long-term risk of internalizing problems: A longitudinal study from ages 2 to 10. *Development and Psychopathology*, 28, 45-54. doi:10.1017/S0954579415000279

- Brug, J., Van Assema, P., & Lechner, L. (2016). *Gezondheidsbevordering en gedragsverandering: Een planmatige aanpak*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum
- Bruining, T., & Uytendaal, E. (2011). *Leren en werken met elkaar: Van handelingsverlegenheid naar handelen*. 's-Hertogenbosch, Nederland: KPCgroep.
- Collins, M. E., Kim, S. H., & Amodeo, M. (2010). Empirical studies of child welfare training effectiveness: Methods and outcomes. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27, 41-62. doi:10.1007/s10560-009-0190-0
- Conner, M., & Sparks, P. (2015). The theory of planned behaviour and the reasoned action approach. In M. Conner & P. Norman (Eds.) *Predicting and changing health behaviour* (pp. 142-188). Berkshire: Open University Press.
- Dagan, S. W., Ben-Porat, A., & Itzhaky, H. (2016). Child protection workers dealing with child abuse: The contribution of personal, social and organizational resources to secondary traumatization. *Child Abuse & Neglect*, 51, 203-211. doi:10.1016/j.chiabu.2015.10.008
- De Vries, H., Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioral intentions. *Health Education Research*, 3, 273-282. doi:10.1093/her/3.3.273
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York, NY: Psychology Press.
- Forsner, M., Elvhage, G., Ewalds-Kvist, B. M., & Lützén, K. (2020). Moral Challenges When Suspecting Abuse and Neglect in School Children: A Mixed Method Study. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 1-12. doi:10.1007/s10560-020-00680-6
- Gertsen, R., Schaap, H., & Bakker, C. (2017). Moral authorship of novice teachers in primary education. *Teachers and Teaching*, 23, 570-582. doi:10.1080/13540602.2016.1218842
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009) Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, 373, 68-81. doi:10.1016/S0140-6736(08)61706-7
- Jeugdwet (2015). Geraadpleegd op 18 juli 2020 van wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-04-02/0/
- Jordan, J., Mullen, E., & Murnighan, J. K. (2011). Striving for the Moral Self: The Effects of Recalling Past Moral Actions on Future Moral Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37, 701-713. doi:10.1177/0146167211400208

- Juujärvi, S., Kallunki, E., & Luostari, H. (2020). Ethical decision making of social welfare workers in the transition of services: The ethics of care and justice perspectives. *Ethics and Social Welfare*, 14, 65-83. doi:10.1080/17496535.2019.1710546
- Kidder, R. (2003). *Moral courage: Taking action when your values are put to the test*. New York, NY: Harper Collins.
- Koomen, H.M.Y., & Zee, M. (2016). Teacher self-efficacy and its effects on classroom processes, student academic adjustment, and teacher well-being. *Review of Educational Research*, 86, 981-1015. doi:10.3102/0034654315626801
- Konijnendijk, A. A., Boere-Boonekamp, M. M., Haasnoot-Smallegange, R. M., & Need, A. (2014). A qualitative exploration of factors that facilitate and impede adherence to child abuse prevention guidelines in Dutch preventive child health care. *Journal of evaluation in clinical practice*, 20, 417-424. doi:10.1111/jep.12155
- Lechner, L., Kremers, S., Meertens, R., & De Vries, H. (2008). Determinanten van gedrag. In J. Brug, P. van Assema & L. Lechner (Eds.). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (pp. 75-105). Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Lees, A. (2016). Facts with feelings: Social workers' experiences of sharing information across team and agency borders to safeguard children. *Child & Family Social Work*, 22, 1-12. doi:10.1111/cfs.12309
- McCarthy, L. P., Imboden, R., Shdaimah, C. S., Forrester, P. (2020). Ethics are messy: Supervision as a tool to help social workers manage ethical challenges. *Ethics and Social Welfare*, 14, 118-134. doi:10.1080/17496535.2020.1720265
- Meyer, S. B., & Lunnay, B. (2013). The application of abductive and retroductive inference for the design and analysis of theory-driven sociological research. *Sociological research online*, 18, 1-11. doi:10.5153/sro.2819
- O'Malley, D. M., Kelly, P. J., & Cheng, A. L. (2013). Family violence assessment practices of pediatric ED nurses and physicians. *Journal of Emergency Nursing*, 39, 273-279. doi:10.1016/j.jen.2012.05.028
- Osswald, S., Greitemeyer, T., Fischer, P., & Frey, D. (2010). What is moral courage? Definition, explication, and classification of a complex construct. In C. L. S. Pury & S. J. Lopez (Eds.), *The psychology of courage: Modern research on an ancient virtue* (p. 149-164). American Psychological Association. doi:10.1037/12168-008

- Rumping, S., Boendermaker, L., & De Ruyter, D. (2019). Stimulating interdisciplinary collaboration among youth social workers: A scoping review. *Health & Social Care in the Community*, 27, 293–305. doi:10.1111/hsc.12589
- Sandberg, T., & Conner, M. (2008). Anticipated regret as an additional predictor in the theory of planned behaviour: A meta-analysis. *British Journal of Social Psychology*, 47, 589–606. doi:10.1348/014466607X258704
- Sigad, L. I., Beker, G., Lev-Wiesel, R., & Eisikovits, Z. (2019). Alone with our interpretations: Uncertainty in child abuse intervention among healthcare professionals. *Children and Youth Services Review*, 100, 206–213. doi:10.1016/j.childyouth.2019.02.027
- Spierts, M., & Verweij, S. (2020). *Beslissen onder hoogspanning. Sociale wijkteams in actie*. Utrecht, Nederland: Movisie.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (2007). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ten Boom, A., & Wittebrood, K. (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*. Den Haag: WODC.
- Thielen, F., Ten Have, M., De Graaf, R., Cuijpers, P., Beekman, A., Evers, S., Smit, F. (2016). Long-term economic consequences of child maltreatment: A population-based study. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 25, 1297–1305. doi:10.1007/s00787-016-0850-5
- United Nations [Verenigde Naties]. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Geraadpleegd op 18 juni 2020 via www.unhcr.org/uk/4aa76b319.pdf
- Van der Meer, M. (2010). *Handelingsverlegen professionals*. Geraadpleegd op 10 juli 2020 via www.zorgwelzijn.nl/blog/handelingsverlegen-professionals-zwzo15372w/
- Van Voorst, R. (2020). *Zo overwin je je angsten*. Geraadpleegd op 30 september 2020 van <https://www.psychologiemagazine.nl/artikel/zo-overwin-je-je-angsten/>
- Wet Maatschappelijke Ondersteuning (2015). Geraadpleegd op 11 juni 2020 van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2020-07-01>

Bijlagen

Bijlage A. Het ASE-model

Het Attitude, Sociale invloed en Eigen-effectiviteitsverwachting-model [ASE-model] geeft aan de hand van verschillende gedragsdeterminanten inzicht in hoe gedrag ontstaat en beïnvloed wordt. Het uitgangspunt daarbij is dat het gedrag van professionals het best te voorspellen is door hen te vragen of zij voornemens zijn om bepaald gedrag te vertonen, beter bekend als de gedragsintentie (Lechner, Kremers, Meertens & De Vries, 2008).

Attitudes

De letterlijke vertaling van attitude is houding, in dit geval de houding die een professional heeft ten opzichte van bepaald gedrag. Een attitude ontstaat doordat een professional een afweging maakt van de voor- en nadelen met betrekking tot het gedrag (Lechner et al., 2008). De afweging van deze voor- en nadelen komt niet altijd voort uit logische redeneringen en verstandelijke overwegingen. Een dergelijke afweging kan eveneens voortkomen uit gewoonten en irrationele overtuigingen (Fishbein & Ajzen, 2010). Een professional heeft bij zijn of haar attitude bepaalde bijbehorende opvattingen, de zogenoemde beliefs, die de professionals aan het gedrag verbindt. Deze beliefs kunnen worden onderverdeeld in specifieke voor- en nadelen die bij het gedrag horen en worden ook wel uitkomstverwachtingen genoemd (Bandura, 1986). Om de attitudes en onderliggende beliefs nader te duiden kan een driedeling gemaakt worden:

- *Cognitieve beliefs*: deze overtuigingen zijn gerelateerd aan de kennis van een professional. Het gaat hierbij om het denken en het weten.
- *Affectieve beliefs*: de affectieve overtuigingen zijn verbonden aan het gevoel en de emotie van een professional.
- *Conatieve beliefs*: deze overtuigingen zijn gerelateerd aan het gedrag van een professional en daarmee ook de intentie om tot actie te komen (Fishbein & Ajzen, 2010).

Sociale invloed

Hoe een professional tegen gedrag aankijkt (attitude) is belangrijk, maar de mening van collega professionals speelt hierbij eveneens een cruciale rol. De verwachtingen van anderen zorgen er uiteindelijk vaak voor dat gedrag wordt aangepast (Brug et al., 2016). De sociale omgeving van professionals oefent op verschillende manieren invloed uit, bijvoorbeeld door het uitspreken van verwachtingen of door het opstellen van regels en protocollen. Echter kan er ook invloed uitgeoefend worden door bepaald gedrag expliciet te steunen of af te keuren. De kans dat bepaald gedrag getoond wordt is groter wanneer de sociale omgeving achter dit gedrag staat (Fishbein & Ajzen, 2010).

In het ASE-model wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten sociale invloeden, welke hieronder uiteengezet worden:

- Subjectieve normen: het gaat hier om de verwachtingen die in een bepaalde sociale context leven ten aanzien van bepaald gedrag en de mate waarin je als professional geneigd bent om je hier wat van aan te trekken.
- Sociale steun of sociale druk: hierbij gaat het om de directe invloeden van anderen. De term sociale druk wordt gebruikt wanneer er sprake is van een negatieve invloed op het gewenste gedrag. Wanneer collega professionals steun bieden bij het nieuwe gedrag of de pogingen om gedrag te veranderen, noemen we dat sociale steun.
- Waargenomen gedrag van anderen: deze vorm van sociale invloed heeft betrekking op het overnemen van attitudes en gedrag van anderen door het observeren van andermans gedrag (Fishbein & Ajzen, 2010).

Eigen effectiviteitsverwachting

De eigen-effectiviteitsverwachting wordt omschreven als de overtuiging van een individu dat diegene de capaciteit heeft om datgene te doen wat noodzakelijk wordt geacht om een bepaalde taak met succes te volbrengen (Bandura, 1986). Met andere woorden kan gezegd worden dat een professional het vertrouwen moet hebben in zijn of haar bekwaamheid om succesvol invloed op de omgeving uit te kunnen oefenen. Iemands eigen-effectiviteit wordt veelal gezien als belangrijke voorwaarde voor iedere vorm van gedragsverandering (Koomen & Zee, 2016). De eigen-effectiviteit kan, net zoals de attitude en de sociale invloed, worden opgedeeld in drie niveaus:

- De inschatting van een professional over de benodigde vaardigheden;
- De inschatting van het gedrag in verschillende situaties, bijvoorbeeld: de mogelijkheid om gedrag te kunnen blijven vertonen in situaties van spanning;
- De mate waarin de professional de overtuiging heeft dat hij of zij het gedrag uit kan voeren (De Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988).

Distale factoren

Het ASE-model gaat ervan uit dat deze gedragsdeterminanten worden beïnvloed door verschillende distale factoren, ook wel externe of achtergrondvariabelen genoemd (Brug et al., 2016; Lechner et al., 2008). Het gaat dan onder andere om opleidingsniveau, eerdere ervaringen, referentiekader, normen en waarden, intelligentie en persoonlijkheid (Brug et al., 2016). Deze variabelen zijn vooral indirect van invloed om de gedragsdeterminanten van professionals.

Bijlage B. Interviewvignetten

Vignet 1: kinderopvang – Jaylinn en Mylena

Je bent pedagogisch medewerker in de kinderopvang. Vandaag is het weer je eerste werkdag na de zomervakantie. Je komt in een andere groep te staan waar ook een aantal nieuwe kinderen in zitten, zo ook de tweelingzusjes Jaylinn en Mylena van bijna 4 jaar oud. Vorig jaar zaten zij nog in de groep bij je collega maar vanaf nu zal jij ze iedere maandag zien. Van je collega heb je gehoord dat het vorig jaar niet zo goed ging met Jaylinn en Mylena. Beide kinderen waren met momenten erg stil en tijdens activiteiten snel afgeleid. Daarnaast speelde ze beide vaak alleen en maakte ze geen contact met hun leeftijdsgenoten. Ook viel het je college op dat beide zusjes vaak dezelfde kleding droegen, dat deze kleding vaak te klein was en dat ze had het vermoeden dat de zusjes niet iedere dag goed gewassen werden.

Het is maandagmiddag en je gaat samen met de kinderen lunchen. Tijdens de lunch valt het je op dat Jaylinn en Mylena veel boterhammen eten en daarnaast vragen ze je meerdere keren of ze nog een boterham mogen hebben. Na de lunch mogen de kinderen gaan spelen in de verschillende (werk)hoeken.

Jaylinn en Mylena gaan samen met nog twee andere leeftijdsgenootjes in de poppenhoek spelen. De twee leeftijdsgenootjes trekken samen een jurk aan met hakken eronder, ze vragen of Jaylinn en Mylena mee willen spelen. Ze willen graag vader en moedertje spelen. Jaylinn kijkt weg en zegt niets. Ook Mylena lijkt niets te durven zeggen. Uiteindelijk gaan de zusjes samen op een bankje zitten en kijken ze voor zich uit. Jij als pedagogisch medewerker stimuleert de kinderen om toch mee te gaan spelen. Na 10 minuten valt het je op dat er een kleine ruzie ontstaat waarbij Jaylinn heel erg boos reageert en om zich heen begint te gooien met spullen. Mylena lijkt niet op te kijken van het gedrag van haar zus, zij gaat verder met spelen.

**De namen in dit vignet zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Vigniet 2: Basisonderwijs – Vincent

Het is begin september, de zomervakantie zit er weer op. De kinderen komen terug naar school, blij dat ze weer mogen beginnen. Ook Vincent heeft er veel zin in. Hij is blij dat hij toch mee kon naar groep 8, samen met zijn vriendjes. Vorig jaar ging het niet altijd even goed met Vincent, hij leek soms minder lekker in z'n vel te zitten en zijn schoolprestaties vielen een beetje tegen. Daarom was hij aan het eind van het schooljaar een bespreekgeval, maar kon hij volgens meester Frits toch mee naar groep 8. Het zou wel goed komen met hem, 'gewoon de schouders eronder, zo zei de meester. Dit jaar komt Vincent bij juf Saar.

Vincent is fijn gestart bij juf Saar, hij lijkt het naar zijn zin te hebben en ligt goed in de groep. Vandaag krijgt de klas van juf Saar een voorlichting van Halt. Tijdens deze voorlichting wordt er door de Halt-medewerker een keuzespel gehouden. Hierbij moeten de leerlingen bij het antwoord gaan staan, waar zij voor kiezen of denken dat juist is. Ze staan dus óf links óf rechts van het midden. De vragen worden steeds wat lastiger en persoonlijker.

Enkele leerlingen schreeuwen hard en plaatsen zichzelf op de voorgrond. Bij anderen is dit weer andersom: een van de leerlingen, Vincent, reageert amper en staat vaak achteraan. Bij de vragen over de thuissituatie, lijkt Vincent meer in zichzelf te keren en niet meer mee te doen met het spel. Juf Saar weet dat de ouders van Vincent weinig thuis zijn en dat Vincent vaak tot laat op school blijft zowel in zijn eentje als met klasgenootjes. Uit de signalen van de omgeving, blijkt dat dat Vincent de laatste tijd ook 's avonds veel alleen is. Gedurende het keuzespel, valt ook de Halt-medewerker het op dat Vincent zich terugtrekt van de groep, zij geeft dit na afloop aan bij juf Saar. Juf Saar gaat na de voorlichting met Vincent in gesprek. Tijdens het gesprek wordt door Vincent aangegeven dat thuis alles in orde is, hij is gewoon een beetje moe.

**De namen in dit vignet zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Vignette 3: Middelbaar onderwijs – Joris

Je bent schoolmaatschappelijk werker in het zorg- en adviesteam (ZAT), verbonden aan een school voor middelbaar onderwijs. Het nieuwe schooljaar is zojuist van start gegaan. Vandaag heb je een gesprek met Joris. Het afgelopen schooljaar ging het niet altijd even goed met Joris. Hij leek soms minder lekker in zijn vel te zitten en zijn schoolprestaties vielen een beetje tegen. Aan het einde van het schooljaar was het dan ook de vraag of hij door kon naar Havo 3. Met de hakken over de sloot ging hij toch over. Joris is nu een paar weken aan de gang in het derde leerjaar. Vorig schooljaar is afgesproken dat jij als schoolmaatschappelijk werker in het nieuwe schooljaar een paar gesprekken met Joris zal hebben om te kijken hoe het met hem gaat.

Vandaag is je gesprek met Joris. Joris is een nonchalante, slungelige puber. Als hij bij je binnenkomt en gaat zitten kijkt hij om zich heen om de kamer te inspecteren. In het gesprek zegt Joris niet veel en maakt hij weinig oogcontact. Hij lijkt vaak afgeleid van het gesprek. Als je vraagt of hier een reden voor is geeft hij aan moe te zijn en zich niet zo lekker te voelen. Wanneer je vraagt hoe dit komt haalt hij zijn schouders op. Na een korte stilte zegt hij dat zijn oudere broer ook ziek is, 'dus het zal wel een griepje zijn'. Uit het gesprek blijkt dat Joris het naar zijn zin heeft op school. Wat betreft zijn schoolresultaten reageert Joris nonchalant, hij ziet wel hoe het gaat lopengeeft hij aan. Wanneer het gesprek is afgerond begeleid je Joris naar de deur. Je legt je hand op zijn schouder en zegt hem dat hij altijd bij jou aan mag kloppen als hij ergens tegenaan loopt. Joris schrikt zichtbaar van de aanraking en loopt haastig weg.

**De namen in dit vignette zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Vigniet 4: Lokale teams – Ouders van Nienke en Bram

De ouders van Nienke en Bram zijn door het algemeen maatschappelijk werk (AMW) naar het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) doorverwezen in verband met financiële problemen en relatieproblemen. De ouders zijn in eerste instantie naar het AMW gegaan omdat de woningbouwvereniging hen dit geadviseerd had in verband met een huurschuld van een half jaar.

De ouders hebben twee kinderen: Nienke van acht jaar oud en Bram van zes jaar oud. In een eerder gesprek bij het AMW hebben de ouders aangegeven dat ze regelmatig ruzies hebben over de financiële problemen. Tijdens deze ruzies wordt door beide ouders flink gescholden, zo geven zij zelf aan. Meestal is dit wanneer de kinderen al in bed liggen. “Ze krijgen hier dus niks van mee”, aldus de moeder.

Wanneer er verder gevraagd wordt naar hoe het met de kinderen gaat geeft moeder aan dat ze vindt dat alles prima verloopt. Wel geeft ze aan dat de juf van Nienke vaak “moeilijk doet”. Deze geeft de laatste tijd regelmatig aan dat Nienke nogal afwezig lijkt in de les. “Misschien moet dat mens eerst maar eens kijken naar hoe ze zelf les geeft, voordat ze meteen iets over Nienke te zeggen heeft” geeft moeder aan. Dan schiet moeder iets anders te binnen. Bram had al een jaar lang niet meer in zijn broek of in zijn bed geplast. De afgelopen weken lijkt zijn zindelijkheid steeds minder te worden. Ouders geven aan dat ze denken dat dit komt omdat Bram volgende week jarig is. “Dat vindt hij vast spannend” aldus ouders, “maar we gaan er een leuke middag van maken!”

**De namen in dit vigniet zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Vigniet 5: Jeugdgezondheidszorg – Giovanni

Nora is JGZ-verpleegkundige. Op vraag van moeder komt ze op huisbezoek bij het gezin. Zij behandelt Giovanni, een jongetje van twee met een ontwikkelingsachterstand. Hij heeft een motorisch probleem. Giovanni is de jongste uit een gezin met twee kinderen. Zijn ouders zijn laag opgeleid. Vader werkt en moeder is thuis. Nora gaat op huisbezoek. Moeder vertelt dat zij autistisch is en dat ze veel problemen heeft met de opvoeding van haar oudste kind, een meisje van drie jaar. In de kamer staan twee boxen. Giovanni ligt in de ene box en zijn zusje staat in de andere box. Nora gaat aan de slag met het jongetje en moeder werkt goed mee. Elke keer als Nora op huisbezoek komt zit het zusje in de box. Het meisje kan slechts een paar woordjes praten. Moeder zegt dat ze het erg lastig vindt wanneer zij “los” door de kamer loopt, omdat ze dan overal aan zit. Naast een motorisch probleem is er bij beide kinderen sprake van een ontwikkelingsachterstand door onderstimulatie.

Nora vraagt of de kinderen wel eens alleen zijn, hier geeft moeder geen duidelijk antwoord op. Wel geeft zij aan dat het haar af en toe iets te veel wordt. Wanneer moeder merkt dat het haar te veel wordt als zij alleen is met de kinderen trekt zij zich terug op haar kamer. Uit een vaag antwoord van moeder blijkt dat de kinderen op dit soort momenten zonder toezicht in de woonkamer zijn. Moeder geeft aan dat zij na een rust momentje zichzelf weer kan herpakken.

Nora geeft aan dat haar is opgevallen dat het huis wat rommelig is. Zo staat er vuile afwas van een paar dagen, ligt er vuile was op de kamers van de kinderen en is het speelgoed verstrooid door de woonkamer. Moeders uitleg hierover was: “Ik heb mijn handen al vol aan de verzorging met de kinderen, dan kan ik niet ook nog het huis gaan poetsen en alles bij houden”.

**De namen in dit vignet zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Vigniet 6: Huisartsen en praktijkondersteuners – Juan

De vader van Juan is uitgevallen op werk, hij heeft last van overspanningsverschijnselen. Hij heeft een consult bij de huisarts of praktijkondersteuner voor zijn klachten. Tijdens het gesprek geeft vader aan dat er spanningen thuis zijn.

Diego en zijn vrouw zijn de trotse ouders van drie kinderen. Het middelste kind – Juan – is erg druk en prikkelbaar. “Hij zet soms het hele huis op stelten”, aldus vader. Door alle spanningen schiet Diego weleens uit de bocht thuis, maar dit is nooit waar de kinderen bij zijn. Zijn werkstress moet er dan even uit. Afgelopen week heeft er zich wel een situatie voorgedaan waar de kinderen bij waren. Vader was thuis maar door alle drukte en spanningen werd het hem te veel. Hierdoor kon hij zijn emoties niet onder controle houden en heeft Juan toen flink aan zijn armen gepakt. Juan was hier zichtbaar van geschrokken. Vader zegt dat dit niet de bedoeling was en verontschuldigd zich.

Vader van Juan vindt het lastig om met zijn spanningen om te gaan, waardoor hij regelmatig het huis verlaat om tot rust te komen. Hierbij gaat hij dan naar zijn ouders toe. Kinderen vragen zich dan af waarom vader zo veel weg is. Moeder vertelt hun dan dat hij even bij moet praten met oma en opa. Hierdoor krijgen de kinderen er volgens moeder weinig van mee. De vrouw van Diego wil graag helpen, maar hier zit Diego niet altijd op te wachten.

Één van de kinderen geeft aan dat ze het moeilijk vindt dat papa zo veel weg is. Moeder ziet er moe en uitgeblust uit. Ze vertelt dat het haar zwaar valt dat haar man zo vaak weg is. Daarnaast geeft ze aan dat Diego 's avonds steeds vaker naar de fles grijpt en daardoor zich ook agressiever gaat gedragen richting haar, voornamelijk verbaal. Al dreigt hij de laatste tijd ook steeds vaker met fysiek geweld. Ze vindt het moeilijk om te zien dat het niet goed gaat met Diego, maar geeft aan dat ze verwacht dat er snel verbetering komt nu hij hulp krijgt.

**De namen in dit vignet zijn uit privacyoverwegingen gefingeerd.*

Dit onderzoek is onderdeel van het regionaal uitvoeringsplan 'Geweld hoort nergens thuis, ook niet in Zuidoost-Brabant' dat geïnitieerd is vanuit de 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant.